

ГЕОРГИ КОНОВСКИ
СЕЛО НА РИМСКИ ПЪТ

chitanka.info

ПЪРВА ГЛАВА

1.

— Толкова сме — каза мъжът, закопчавайки якето си...

Наистина, студено си беше в голямата зала. Край стените бяха разположени стари чугунени радиатори, но по тръбите много отдавна не минаваше гореща вода. Сега кметът беше домъкнал няколко електрически нагревателя — духалки, радиатори, печки и с ужас си представяше колко пара ще трябва да се плати за илюзията. Е, Велко му каза, че поема всички разходи, но все пак... Времето не беше ни за фланели, ни за пуловери. Влизайки в салона, хората инстинктивно разкопчаваха връхните дрехи, а секунди по-късно сепнати ги закопчаваха пак. И нахлупваха шапките, свалени пред вратата. Извечните правила за поведение, все още съхранявани някак си тук, отпадаха, притиснати от студа...

Салонът беше голям — нейде за 400 — 500 човека. Салон в голямо читалище, останало от времето, когато тук са живели няколко хиляди души...

Сега в залата имаше към стотина — повече от половината жени. А честно — баби. Е, няколко все още бяха млади — нейде около петдесетака, но повечето... Обрулени от бурите на времето, изсъхнали, с почернели лица, придобили вида на кората на стар дъб, жените влизаха мълчаливо, оглеждаха се, намираха си бързо и точно мястото. Някои следваха мъжете си по пътеката, повечето — вдовиците, се събраха в средата на салона и заеха два реда там...

Мъжете бяха сложили дебели горни дрехи върху блестящи от годините костюми — някои с пуловери, други дори с вратовръзки. Поздравяваха се шумно, оглеждаха салона, внимателно сезираха към завесата, зад която се чуваха звуци на музикални инструменти. После отиваха към първия ред — самотниците, или зад него — двойките...

— Но господин Велков ни каза, че в селото живеят две хиляди души... — възкликна конферансието и автоматично поправи смешната си и нелепа папийонка...

— Велко не е идвал насам от поне десет години — каза събеседникът му — Благодарим му за тая изненада. Щото тук не

всички и телевизор имат. Но... Просто селото умира... И това тук сме последните мохикани...

Конферансието се огледа. Толкова път, толкова грижи... Наистина, изпратилият ги едър бизнесмен плащаше щедро всичко. Кой знае защо му беше хрумнало да поздрави хората от селото, където се е родил преди петдесет години, с голям концерт. И лично изброи на продуцента какво иска. Музикантите, артистите, фокусниците, гимнастиците, даже две оперни певици и един пианист — виртуоз, когато чува колко е личният им хонорар, дори не се поколебаха. Да, в планината. Да, старо село. Да, пред някакви хора от миналия век. Да, труден маршрут — по-голямата част по стария римски път, който не е ремонтиран от латинската обсада на Константинопол... Но какви пари...

Конферансието кимна. Не му влизаше в работата колко ще са зрителите. Имаше поръчка за концерт, беше във фрак, зад завесата артистите се подготвяха, в залата бяха дошли и последните очаквани селяни...

Но, все пак, попита:

— Други чакаме ли?

Мъжът насреща му — среден на ръст, широкоплещест, с гола глава и рунтава брада, се огледа:

— Баба Мара е нещо болна, снаха ѝ предупреди, че няма да може. И Дойно е в кръчмата. Той не излиза от там, така че няма да го чакаме...

После отиде до стола си — беше избрал най-хубавото място, в средата. Огледа се пак, наведе се към съседа си отляво:

— Барем тая вечер ще е различна...

Оня кимна, а високият мъж, заметнат с дебела шуба, седящ отдясно, се приведе:

— Че какво ни пречи после да отидем до Дойно?

Двамата се спогледаха, сетне едновременно пуснаха по едно съгласно: „Че какво“...

Завесата се вдигна...

Концертът се хареса. Всички артисти бяха посрещани с ръкопляскания и изпращани с овации. Хората бяха като мумии по време на изпълненията, а после пляскаха, някои дори ставаха и се покланяха в отговор на благодарствените поклони от сцената. Жените

шепнеха нещо на съпрузите си, мъжете само се споглеждаха. Е, размениха някои двусмислени погледи след танца на балетистите, а някои дори набързо размениха по някое изречения след „арабската“ танцьорка...

Накрая кметът се качи на сцената и дръпна прочувствено слово пред излезлите за последен поклон артисти. Той можеше доста да говори, но срещна предупредителния поглед на брадатия от първия ред и поугаси малко словесната си жарава. Конферансието отговори с няколко красиви, стегнати изречения и, след бързи поклони за финал, групата артисти изтича в овехтелите стаички зад кулисите. Трябваше бързо да се преоблекат — автобусът вече загряваше, а след 120 километра, в големия град край морето, ги очакваше втори концерт — пред бившите селяни, отдавна преселили се там. Велков беше решил да зарадва с юбилея си доста познати от миналото. А днешните — нужните бизнесмени и политици, щеше да изненада с празненство в морското си имение. Различни хора — различни репертоари. Но — важното беше изпратеният с трупата оператор да е заснел добре тържеството в бившия културен дом, да види цялата страна, че селското момче Велко е вече господин Велков. Уважаван от хората навред...

А и малко носталгията го потискаше. Цял ден в костюм, по обяд в спортен екип — искаше му се да хвърли вратовръзката, да се гмурне в Овчия вир, да погони гущери по ливадата под Ястребец, да бере малини и къпини в Змейова долина... Но — едно е да искаш... Знаеше го и спазваше правилата на новото място, на новия си живот...

Поради което се пребори с желанието сам да отиде в селото, да види — може и за последно — дядовата къща, да поприказва с братовчедите Милко и Мешо... Ей така — да поприказват. Без определена цел, без търсене на изгода, без очакване какъв ли капан му устройва събеседникът, без присъствието на адвокат и секретарка...

Затова се задоволи с малкото — да порадва родата, приятелите и познатите с концерт. И изпрати камион с мезета и пиене. За финал на празненството, в старата кръчма на Дойно. Което, разбира се, привлече там веднага след концерта първите жадни — Мешо, Коста Кривия, Алексата...

Но Дойно не пожела да ги пусне.

— Ще чакате! — отрязва той и завъртя все още мускулестата ръка — Велко поръча да започнем в девет часа. Той плаща...

Мешо познаваше добре братовчед си, знаеше колко е пресметлив и какви далечни планове прави. Затова седна на стъпалата отпред и, въпреки пролетния ветреца, отвори шубата отпред. Беше си предвидлив, та във вътрешния джоб сложи при тръгването малко шише. Но сега, като гледаше Коста и Алексата, се зачуди тия триста грама ще стигнат ли даже за жабуркане...

А над селото падаше постепенно нощта. Пролетна нощ. Хладна, с облещени звезди, с тих ветреца — понякога топъл, понякога остро студен. И тишината на планината...

2.

Брадатият излезе последен от салона заедно с двамата си другари. На вратата спокойно ги изчакваше кметът, леко потраквайки с връзката ключове. Беше нов — избраха го преди половин година. И още млад. Поне като за селото — гонеше шейсетака. Но не му личеше — безбрадо лице с бръчици от вечната усмивка, малко по-дълга от приетата в селото коса, винаги с вратовръзка...

Която беше една и съща — кой тук имаше пари за излишни украшения? Обаче Минчев смяташе, че е необходимо да подчертава ролята си и затова зиме и лете ходеше с цветното петно над ризата...

Не беше лош човек, помисли си брадатият. Познаваше кмета от много години — даже му преподаваше английски в големия град. Трудлюбив, без блестящи наклонности, знаещ какво иска, планиращ живота си. Което беше накарало „младежа“ да напусне града и се кандидатира за кмет в далечното село на дядо си. Бившият му учител Кръстев проведе цялата избирателна кампания — просто разказа на мъжете в кръчмата на Дойно, че това е сериозен младеж, трудолюбив, не сваля звезди от небето, но и не оставя каруцата на пътя...

Друг кандидат нямаше... Вярно, Косьо Милото се опита пак да стане нещо, ама на него му бяха свикнали. И, след един сериозен разговор зад кръчмата, Милото реши да свали кандидатурата си. Поради заетост. Което беше вярно — две седмици не се показва из селото, а из къщи ходеше с мокра кърпа на носа. Докато спадне отокът...

Та сега кметът изчака спокойно да излязат последните и заключи голямата врата. После изтрака с новите си обувки по мозайката и влезе в кабинета си. Което си беше условно понятие. Преди тая стаичка се ползваше от началника на заставата, там стоеше спешният телефон, там понякога се отбиваха граничарите от наряда — да пийнат чай, да се преобуят...

След промените заставата беше разформирана. Старата ѝ сграда все още стоеше на няколко километра на юг, но хора не се отбиваха там. В селото също настъпиха промените на разпада — кметството

остана само с един служител, самият кмет. И стана излишно голямата сграда да се поддържа за него. Идваха разни от областта, обясняваха какъв курорт ще стане тук, как ще се юрнат туристи, смятаха старото кметство да продадат за санаториум...

Но — човек предполага, Бог разполага...

Всъщност, най-често богът на реализма. Никакви желаещи да развиват планински туризъм в региона не се появиха. Туристите спираха в каменния комплекс до морския град, пиянстваха, вилнееха там... А всички програми, предвиждащи екскурзии, санаториуми, планински походи, исторически възстановки... Просто оставаха на хартия...

И старото кметство с трите си етажа остана ненужно. А кметът се премести в културния дом, както наричаха новата сграда на читалището. Сложи бюрото в стаичката до входа и посрещаше съселаните си там. Макар че те рядко се отбиваха. Добре разбираха — какво може да ти помогне един кмет, дори на все още водено по документи голямо село, в джунглата на корупционната бюрокрация и обявяването за модерно мижаво време...

Важното е, че след трима кметове — прехождаци от града, отчитащи се пред областта и забравящи къде трябва да работят, хората намериха външно активен кмет. Нещо като арменския поп — винаги съчувстващ и рядко успяващ реално да помогне. Поне се опитваше, въздишаха бабите...

Е, трябва да се отбележи, че младежът — въпреки тежащите шейсетина години, сам си намираше занимания. Ще посети той или оня болен, ще вземе лекарства от града, когато ходи там веднъж месечно, ще се обади на децата в столицата как са родителите им... А най-вече беше поел грижата за селския мегдан. Прекопаваше градинките около му и в сами центъра, разсаждаше цветя, кастреше храстите, поливаше...

И хората разбираха — каквото може, прави. Но — каквото може...

Кръстев му махна за довиждане, а после викна:

— И след малко да си при Дойно...

Познаваше си човека — кметът не си падаше по алкохола и дългото висене над старите дървени маси. Но тая вечер трябваше да

отиде. Все пак — нещо като селски празник. А какъв празник без —
макар и формалния, но все пак посочен от народа водач...

3.

И, въпреки скептицизма си, Кръстев спря, за да изчака кмета. Спряха и другарите му. Не бяха чак приятели, но вече двадесет години живееха комшийски в селото, помагаха си, разбираха се, най-важното — научиха се на взаимотърпимост. Щото какво е животът в едно малко селище? Скука...

Да, има работа, има някои задължения, но за пенсионера времето се удължава. Понякога денят става безкраен. И човек търси занимавка, разнообразие. Какво по-голямо разнообразие от спор, кавга, конфликт? Хем емоции, хем гимнастика за езика, хем тонус. Иначе...

Е, в селото кавги имаше немалко. И цели войни се водеха — като тая между Мешо и Корчо. Мешо си беше такъв — експанзивен, горящ във всичко, бързо избухващ. При това много мразещ да не е прав. Кое то често се случваше, че и той бързо разбираше грешката си. Кое то го вбесяваше още повече, та търсеше кому да изкара негодуванието от себе си...

А Корчо си беше човек-мишена. Има такива — винаги под ръка, тихи, не обичащи конфликтите и затова нехаресвани от конфликтните им познати. Корчо беше още млад пенсионер — нямаше и две години, откакто напуснал строителството, дошъл в селото на жена си, вдигнал бързо хубава малка къща в двора на тъста си и... Се оказал съсед на Мешо...

Комуто и досега помагаше — но вече скритом. Подгони пор от двора му, в негово отсъствие вдигне маркуча над оградата и полее градината, додето стигне струята, подплаши цигани, решили да ощавят набързо реколтата...

Е, това с циганите се случи само веднъж. Бяха дошли преди две години цял катун, разположиха се край долния мост. Жените тръгнаха да просят и врачуват, мъжете уж предлагаша корита и всякакви дървени съдове, а циганетата плъзнаха по дворовете...

Обаче, не бяха улучили хората...

Кой да им обясни, че селото е от векове на големия римски път от Константинопол към Филипопол и Сердика? Кой да ги предупреди,

че от векове в него живеят потомците на войници и граничари, на пазачите на Дългия проход?

Та стана една...

После идваха разни журналисти, домъкна се някакъв, опитал се да разследва как така ще бъдат бити и изгонени волните цигани? Защо тия тук ще посягат на традициите на племето? И отде накъде ще поставят по-високо от правата на личността някаква собственост?

Привечер Кръстев, Мешо и още двамина срещнаха „разследващия“, казаха му някоя дума — всъщност, говори Кръстев, а другарите му бяха заети да спират желанието на Мешо да му покаже неговата личност какви мераци има към личността на натрапника. И оня се метна в колата си и изчезна...

За станалото писаха тук и там, които имаха телевизори — видяха селото си в новините. И с това се свърши...

Да, и цигани повече не се мярнаха. Неизвестно защо не пожелаха да пробват традицията си отново...

Та Корчо тогава разгони групата циганета, нахлула в дома на Мешо, с което още повече засили омразата му. Какъв е той, че ще му пази двора? Има си сайбия мястото — може да е бил зает при Дойно, ама като се прибере, ще си изчисти двора от паразитите...

Оттогава Корчо стана трън в задника на съседа си. Добре, че рядко се виждаха — Корчо по цял ден ровичкаше нещо по двора си, а Мешо се прибираше само за спане...

Важното е, че имаше занимавка и цел...

Кръстев погледна двамината:

— Забави се Минчев... — рече той — Но ще го изчакаме...

— А, няма къде да иде — отговори му Киро Дългия и запали цигара, както само той си знаеше. Извади я бавно от табакерата — хвалеше се, че е сребърна, макар чернилката да избиваше вече изпод емайла, потупа я няколко пъти по капака, продуха изпадналите пращинки тютюн, близна за всеки случай отстрани и тържествено драсна клечката. Киро не признаваше запалки, модерни телефони, емпетройки, таблетки и всякаква съвременна джаджа — независимо дали тая съвременност беше отпреди век или последна дума на техниката...

Найден мълчаливо извади кутията със своите цигари. Той не обичаше да го черпят и затова Киро изобщо не му предложи. Е, иначе

Найден беше човек за компания — обичаше да черпи, да радва хората. И, разбира се — да му благодарят. Ама така — кратко. Мразеше многото приказки и в компания рядко се включваше в разговора. Но пък беше много внимателен и никога не си чешеше езика напразно. Затова събеседниците му — дори в разпален спор, веднага млъкваха, когато Найден се изкашляше. Познаваха сигнала, че ще вземе думата и с нетърпение очакваха какво различно, а много често умно и на място ще каже...

— Минчееев... — викна Киро, оставяйки цигарата да виси на долната джука...

— Идааа — викна кметът, траквайки зад гърба си входната врата. Завъртя големия ключ, подритна дървото, после тръгна бързо към тримата...

— Ей сега, другарю Кръстев — по навик се обърна към бившия си учител — Трябваше да проверя дали всичко е изключено в салона...

Кръстев кимна съгласно, Киро поклати глава одобрително, Найден замълча. В техния край пожарът беше страхотия, та затова в кръвта беше вградена предпазливостта. Още повече, че предната седмица Митьо Къоравия пак беше запалил сеновала си и сега обикаляше из селото да търси назаем храна за кравата и магарето...

И четиримата тръгнаха към кръчмата на Дойно...

4.

Кръчмата заемаше западната част от бившето кметство. Едноетажна сграда, с няколко врати отпред — сега зад решетки, със стари високи прозорци — също оковани, това трябваше да е центърът на живота в селото. Когато беше голямо...

Там се разполагаше едно време командването на граничния отряд, там имаше две стаи за гости, насреща му беше здравната служба, а по едно време се прилепи и невисокото здание на хоремага. Е, здравната служба вече я нямаше — в една стая сега приемаше болните фелдшерът Пармаков, доктора, както му викаха, отдавна пенсионер, полуглух, но... Единствен почти лекувател в този регион, ако се изключат баба Мика и баба Стефка Билкарката...

Тази вечер Минчев беше дал ключовете на Дойно, та кръчмарят беше отворил вътрешните врати към непозваните помещения. И, след като така Тинка — жената на Дойно, изчисти паяжината и мина с метлата, а неколцина мераклии пренесоха струпаните в бившия щаб маси, внезапно се оказа, че новообразуваният салон може да поеме всички дошли за празненството...

Дойно не дочака кмета. Имаше ясни инструкции — масите да са заредени в девет часа, печеното подгрято, виното изстудено, а хората пуснати да се разполагат покрай трапезата. Голямата печка в кръчмата бумтеше, но и без това струпането на селяните създаваше домашна атмосфера — лека човешка миризма, аромат на месо, настлалият се за почти три десетилетия потискащ мирис на мухъл и забрава...

Селяните сядоха по столовете и няколкото пейки по усет. Някои отиваха към дъното на салона, други заеха стратегически позиции в средата, Мешо и Милко като братовчеди на юбилея седнаха в челото, справедливо оставяйки няколко места за кмета и компанията му. До братовчедите се сложиха Коста и Алексата по правото на техни приятели, а и Косьо Милото, смятащ се за истински глас народен, несправедливо неизбран за кмет...

— Изми ли се, Мило? — подметна Милко и сам се разсмя. Смехът тръгна по масата. Като стар виц, при чието споменаване

започва веселие — без да е нужно да го разказва някой до края...

Милото не беше наречен заради някаква красота или особена нежност. Преди трийсетина години в щаба тук се беше отбил съветски генерал. Някаква делегация обикаляла планината, оглеждала района, давала съвети на нашите граничари. И Косьо на българо-руски с преобладаващо хъмкане и тъкане обяснявал на генерала историята на тоя край. Генералът му подарил дребни сувенири, един от които много допаднал на нашенеца — неголямо, но много шарено пакетче, ароматно и, както се оказало, съдържащо нещо сладко, с особен вкус. Изяли го Косьо и жена му, похвалили се на комшиите, а когато видял опаковката, тогавашният кмет щял да се задави от смях. Отде да знае Косьо, че хубавият надпис „Мыло“ означава сапун и — в името на българо-съветската дружба — те с жена си са се подсладили с луксозен московски сапун...

Когато Кръстев, Минчев, Киро и Найден влязоха, Тинка и двете помагачи й жени вече разнасяха чиниите по долния край на масата. А нетърпеливите селяни надигаха чашките с домашна ракия /Велков беше изпратил достатъчно пари, та Дойно да извади най-добрата пиячка от мазето си/, а някои с любопитство оглеждаха тъмножълтата течност от квадратните шишета...

— Е, драги съселяни — почука с вилица по гарафата с вино Минчев и изчака шумът да стихне до приемлив — Всички знаете — днес честваме юбилея на Велко Велков. Наш съселянин, комшия, набор на мнозина. Познаваме го от малък...

През това време Кръстев оглеждаше вече задимяващия се салон. Хората се отпуснаха, разкопчаваха връхните дрехи, някои дори метнаха кожуси и палта по облегалките на столовете. Речта си беше реч — задължителна част от мероприятияето, а и Велков не беше лош човек. Приемаха тържеството, бяха пили вече по веднъж, че и по два за негово здраве, очакваха Минчев да ги прикани пак да вдигнат чашите. И хич не се сърдеха, че юбилярят не е дошъл лично. За хората от малкото селце бизнесменът беше голям човек, зает човек, достатъчно е, че се е сетил да ги поздрави с концерт, та и трапеза да сложи...

— Наздраве! — рече Минчев и стотина гласа повториха след него. После чашите зазвъняха, глъчката се разви и покри салона, разговорите минаха на диалози или най-много монологизи, а темите

свободно се завъртяха из целия свят — от пожара у Митьо Къоравия до международното положение...

Пред кръчмата се събраха няколко селски кучета, чакаха търпеливо и въртяха опашки, когато някой излизаше, за да отиде до външния клозет или да използва задната стена на сградата, ако мястото е заето... А празнуващи идваха често — виното беше градско, пиво, но търсеше излаз. Дойно вино не държеше — освен няколко бутилки, за зор-заман. Хората тук правеха ракия — от всякакви плодове. Лозя нямаха — нямаше земя за тях. И затова в кръчмата се харчеше ракия, понякога водка, а лято много вървеше бирата. Макар че близкият град беше близък само, защото нямаше друг по-насам, и превозът оскъпяваше бутилките, обаче лятната жега си е жега и в планината и не се оправя само със сянка...

Даже сега някои поискаха бира — като Корчо, например. Но повечето си караха по традицията...

А кучетата нямаха нищо против празненството. От толкова излизащи все няколко се бяха сетили за тях и им подхвърляха кокали, че даже някоя мръвка. Особено добри бяха жените — мъжете имаха основна грижа да улучат стъпалата и да не се върнат с мокри крачоли...

ВТОРА ГЛАВА

1.

Селото беше разположено на стария римски път от векове. Никой не знаеше кога е възникнало, никое предание не помнеше тия времена. Просто много, много отдавна някой си владетел решил, че трябва да има още един път на север — не само срещу течението на голямата река, а и през планината...

Наистина, тя не беше висока, не се славеше с върхове възбог, нямаше страховити дебри. Но си беше планина — преграда пред всеки, тръгнал от и за Константинопол...

И владетелят изпратил войскова част, която да укрепя прохода и издигне прегради по евентуалния маршрут на враговете. А тогава от север към столицата нахлували мнозина — готи, хуни, авари, хазари, българи...

И почти всички предпочитали да направят лек завой и по течението на голямата река да стигнат Константинопол. А тези, които се смятали за хитри и търсели изненадата, най-често оставяли кости в планината...

Старият римски път и до днес си е там — някъде е заливан с асфалт, другаде е покрит с калдъръм. Но в по-голямата си част е с плочи — близо метър на метър, изтъркани от времето, плътно прилепващи. Вие се древният път нагоре по планинските скатове, а на няколко километра преди селото навлиза в Дивата клисура. Която и днес си е дива — високи скали, мрачно дъно, по което край малката река се промъква пътят. Тук той е тесен — на места две коли няма как да се разминат и често пощенската камионетка е изчаквала в малка отбивка камионът на кооперацията да мине и освободи трасето...

Движещ се срещу течението на Черна река, пътят се издига нагоре, докато стигне разпрострялата се платформа, върху която е селото. На запад платформата рязко се спуска към широка долина, в която хората от векове имат неголеми ниви. На изток се извисяват полегати хълмове, които тук са непреодолима преграда — само по ръба на единия може да се стигне билото и оттам до желаното място...

А на север селото завършва с Тъмната кория — пълзяща по свлачището. И пътят се гърчи надолу — през Дългия проход, а после най-после излиза сред ниските хълмове на предпланината...

Хората тук се наричат войнуци. Остатък от някогашните войници, професионалните пазители на прохода...

Преди шест века са се сражавали с акинджиите — грозните башибозушки банди на анадолци, насъскани от първите султани срещу все още свободните балкански земи...

Век по-късно един от султаните дал привилегии на селото — джамия да няма, мюсюлманин да не се заселва, оръжие да носят, но прохода да пазят...

И го пазили...

Дори хайдушките чети заобикаляли тая част от планината. Войнуците били християни, имали две училища, църква, че и манастир до сами селото, но... Спазвали договора с империята...

Което не попречило на много млади мъже да напуснат планината, да хайдутуват покрай морето и в източната част на планината. А неколцина дори участвали в Априлското въстание, че петима после станали опълченци. Имената им сега са върху голямата плоча до Чешмата в центъра...

Преди трийсетина години в селото е имало близо две хиляди души. Изхранвани от горското стопанство, малката преработвателна фабрика /какви компоти и сладка от малини и ягоди се произвеждали/, шивашкото предприятие, балканската земя с нейните сладки картофи, лук, фасул, кооперативната ферма, в която само зимно време прибирали прасетата и кравите...

Сега стотината оцелели се сещаха за хубавото време единствено при редките празници като сътворения от Велков...

2.

Родено от римския път, селото се държеше здраво за него. Пътят идеше от Дивата клисура, минаваше по площадката и после завиваше към Дългия проход. Дванадесет метра широта на равното. А горе в планината — нейде към 3 — 4 метра. Около които покрити с каменни плочи метри се беше нагънало селището. Даже селският център — някогашното кметство, кръчмата, читалището, бившето училище и чешмата, опасваше пътя и селяните някога го използваха като площад. Там даже провеждаха манифестациите на 24 май и 9 септември... Когато имаше деца и млади хора...

От тоя площад тръгваха улиците. Понякога покрити с плочи, друг път залети с асфалт, най-често от утъпкана пръст, спечена от вековете и превърнала се в здрава основа. Някои улици си бяха пътеки — особено тия, които водеха към източната махала...

Някога голямото село сега се беше разгънало на същата площ, но повечето къщи немееха и гледаха с празни очи. Нямаше стопани...

В началото съседите поддържаха изоставените къщи, после започнаха да минават веднъж годишно — колкото да окосят тревата, да не създават удобства за змийските гнезда, а в последните години хората се застраховаха с гол кръг около забравената къща...

Пък и намаляваха можещите да държат косата, камо ли да я въртят...

Затова и никой не протестира, когато братовчедите Мешо и Милко — останали и двамата вдовци, заеха къщата на дядо Мавро на южния край. Дядо Мавро и жена му си отидоха един след друг, имаха внуци нейде, но никой от тях не беше се заинтересувал от гнездото на стария род. И селяните приеха — животът се свива като черен кръг...

После и други започнаха да заемат изоставени домове. Така тревата и запустението постепенно обкръжиха площада с чешмата, а лете гъстата зеленина скриваше присъствието на цивилизация...

То и каква цивилизация... Вестници тук не носеха — Дойно веднъж седмично получаваше от малкия град стоките за смесения

магазин. Тогава идваше и хлябът — по поръчка. Защото никога не се знаеше кой внезапно няма да има повече нужда от него...

В мазетата се пазеше какво ли не — бедната планинска земя даваше немалко, а гората подсигуряваше останалото. За оцеляване...

И, разбира се, веднъж месечно имаше малък празник. Свети Парастас, както му викаше Минчев. На осмо число пристигаше човек от града и раздаваше пенсиите. Кръстев разправяше, че навън хората вече получавали парите чрез някакви автомати, че ги превеждали в банките... Но — какви банки и машини тук, на стария римски път? Макар от пощата неведнъж да повтаряха, че е време да раздадат карти на хората и всеки сам да ходи и тегли пенсията си. Обаче, и чиновниците разбираха ситуацията. Пък и не беше единственото село — отдалечено, скрито в горите, без транспорт...

Новините идваха навреме — Пешо техника и жена му Донка вдигнаха някаква дървена мачта в източната махала и в един сектор на селото се оказа възможно да се хваща интернет. За късмет, в него попаднаха домовете на Кръстев, Минчев, Найден, та дори Дойно пожертва 100 лева и си докара стар компютър. Колкото да пише някое писмо на двете си дъщери в столицата...

Старата телевизионна кула над селото все още работеше, та имаха осигурен сигнал. Но малцина сядаха пред екраните. И очите вече не бяха ония, и мина меракът да разберат какво ще стане с тая героиня или оня герой на сериал. Само баба Наста към обяд отваряше портата за баба Цвета и баба Керанка, в чиито домове сигнал не се ловеше, та да погледат малко и покоментират. Обикновено до новините в шест...

Изобщо — нормален живот в новото време... Бавно, достолепно, спокойно, селото си отиваше. И, кой знае — може би след няколко века археолози щяха да се чудят какви ли хора са живели тук, ако не беше тая пролет, донесла отново цветя, птици и акинджии...

3.

Две баби търпеливо изчакаха Дойно да изнесе няколко маси пред кръчмата, че и да ги бръсне с кърпата отгоре. Пресен хляб щяха да докарат на другата заран, ама бабите не бяха преценили и, видели, че им остават само крайшничета, тръгнаха да проверят за случайно останал. Пък ако нямаше — щяха да отидат при някоя приятелка, да си поклюкарат, да обсъдят вчерашните телевизионни серии, да вземат назаем хляб... Щото без боб или картофи се кара, ама без погача...

И други чакаха Дойно. На чешмата Мешо се миеше енергично, разтърсвайки сива грива, а братовчед му държеше голяма позахабена кърпа. Празнуваха почти до заранта, но и без това нямаха нужда от сън — навик. Сега щяха да седнат, да викнат по една малка и клин клин избива...

Минчев беше тръгнал към читалището, но видя Кръстев и Найден, пък спря при тях.

— Глътка чист цигарен дим, а? — пошегува се, вадейки кутията. Найден му поднесе цигарата — кибрит тук докарваха рядко, а за пълнене на запалки изобщо никога не е ставало дума...

— Гледах новините — рече Кръстев — и тогава ми звънна племенникът от Пловдив. Пита как съм, що съм. Позачудих се — сецваме се само по празниците, ама му разправих за снощи, всичко, викам, ни е наред, живот си живеем...

— Хубаво е, дето се сеца — кимна Минчев — Той беше май две-три години по-малък от нашия набор?

Кръстев седна на единия стол, другите се разположиха на масивната пейка. Дойно влезе да сложи кафетата — знаеше си кой какво консумира и кой кога почва...

— Да, младо момче е — кимна Кръстев — Накрая изплю камъчето. „Вуйчо, каза ми, абе по новините съобщиха за неизвестни пришълци, дето минали границата и обрала някакви кошари край селото“...

Минчев дръпна силно от цигарата и пусна облаче нагоре. После го погледна в очите:

— Другарю Кръстев, не ми се щеше да го казвам. Още снощи видях в интернета. За ония кошари става дума — и посочи към Бели връх на изток — Десетина пришълци минали браздата, по пътеките стигнали там, взели някои неща на хората — то какво ще намерят горе, после заклали три агнета, накарали да ги опекаат, накрая запалили всичко. Пак добре, че жените били избягали в гората...

— Кошарите ги държаха Митьо и Главака, нали? — намеси се обикновено мълчаливият Найден...

— Именно — кимна Минчев — Единия го пребили, другият се отървал и успял да избяга. Но кого какво — не знам. Нямаше имена...

Постепенно площадката се изпълваше с хора. Вече бяха десетина — бая народ за ранната утрин. Сядаха около масите, но лекичко, бавничко, местеха столовете към крайната маса и се вслушваха в разговора. Минчев не спря — знаеше, че е безсмислено. Пък и в едно село живееха, всичко добро и лошо посрещаха наедно...

— Нещо много почнаха да идват бандити — обърна се към него Дойно, навел се да разстави чашките с кафе — В събота някакви изклали кокошките на бай Първан в Огняново...

— Чух — потвърди Мешо, бършейки се яростно с кърпата — Даже в неделята срещнах свако горе, на Малинака. Беше тръгнал да види как е нивата му — нали и там има имоти родата. Та той ми разправи какъв страх е било. „Цяла нощ, вика, се свирахме зад големия мертек, чакахме тия гаджали да нахлуят“...

Митьо Къоравия се понадигна от стола:

— Бе, тия да имат късмет до нас да дойдат... Ще ги коля!

— Да, бе — изсмя се Мешо — Баш пък ти... Плюй през рамо зло да не дойде, че...

Минчев се поогледа. Хората бяха впили очи в него — все пак е власт. Пък и го знаеха — честен човек е, няма да ги излъже. Даже, за да не ги плаши...

— Аз тая заран писах до областта — каза той — Още призори отворих кметството и пратих по електронната поща запитване до града. Да кажат какво да правим — полиция ли ще пращат, войската ли ще идва...

— Или сами да се оправяме — намеси се обикновено мълчащият си Корчо.

Странно, но Мешо кимна в съгласие. Сетне се сепна, но продължи мисълта на ненавистния си бивш съсед:

— Половината тук сме ловци. Аз си пазя пушката, и патрони имам. Ще ги пълня тая вечер, ама за глиган. Никакви сачми, никакви игрички...

Киро Дългия таман беше дошъл — той имаше три крави и по план отсъстваше от кръчмата. Живинките от кеф и лафче не разбираха, искаха си гледане, хранене, доене. Седна до Найден, дръпна една цигара от „сребърната“ си табакера, изчака двама муфтаджии да си дръпнат и те, запуфка над огънчето, което единият от тях му поднесе...

— Даскале, а ти какво ще кажеш? — попита той Кръстев...

4.

Кръстев не помръдна. Само погледна към кмета и каза:

— А защо да си чешем езиците тук? Хей го Минчев — да направи едно селско събрание, да ни каже всичко, което знае по въпроса, а после ще обсъждаме... Може и решение да вземем...

Минчев се огледа. На площадката пред кръчмата вече се бяха събрали почти петдесет човека — и мъже, и жени. Някои бяха тръгнали към смесения магазин, но забелязаха тълпата и веднага провериха какво става. Дори Тинка напусна магазина, притваряйки вратата само, което предизвика бръчки по челото на мъжа ѝ, но Дойно си затрая. Прекалено важна беше темата, пък и мющерииите нямаше де да идат — пак щяха да купят каквото искат и за каквото имат пари...

— Другарю Кръстев, казах ви — писах писмо, но отговор още няма. И надали днес ще ми се обадят. Далече са от нас, други проблеми имат...

— И, все пак? — настоя даскалът.

Минчев видя, че всички погледи са впити в него. Просто усети, че трябва нещо да предложи — хората искаха да чуят какво ги очаква. Пък ако може — и какво трябва да правят...

— Помня от историята. След падането на Галиполи османлиите заели здрави позиции за щурм към Балканите. Но не тръгнали веднага. Някъде трийсет, че и четиридесет години само пробвали — къде има пролуки в държавите. Бавно се разпълзявали навред. Най-напред по Беломорието, после тръгнали покрай морето на север, а други през Тракия на запад. И отпреде им вървели акинджиите. Банди, буквално. Башибозук — неорганизирани, търсеци най-вече плячка, тероризиращи селата, заобикалящи градовете и крепостите...

— Повтаря се... — каза полугласно Киро Дългия.

— Именно... Повтаря се... Най-напред бяха натрапниците, които политиканите наричаха „бежанци“...

— Знам! Няма такива тук... — прекъсна го горд с познанията си Милото. А Мешо го сръчка — да не прекъсва кмета, тая тема отдавна я бяха обсъждали и спор по нея нямаша. Пък и няколко пъти подобни

групи се бяха появявали откъм Дивата кория, но преди да стигнат пределите на кметската власт, Мешо, Киро, Милко и компанията им, набързо бяха ги разгонвали. Не признаваха никакви „права“, даже не им даваха да говорят. Прибираха ножовете на уж мирните „бежанци“ и ги изритваха на юг. Отдето са дошли. Един път дори ги замъкнаха до границата — някакви си двайсетина километра и Киро Дългия, славец се все още със силата си, започна да хвърля първите през браздата. Другите сами побягнаха натам...

— Няма, вярно... Ние се отървахме от тях — и Минчев погледна многозначително Киро — ама новите май са друг тип. Чухте — грабят, пребиват... Пу, пу, пу — плю той старателно в краката си, че наоколо вече не остана свободно място — Ще почнат и да убиват. Безнаказаността води до усилване на наглостта. А тия никой не ги спира, никой не ги наказва...

— Така е — обади се Корчо — Скоро не съм ходил в областния град, ама по телевизора нали видехме какво става? И там, и другаде — навлеци с претенции. А властта ги дундурка, хранят ги, път им откриват на запад и север...

Минчев кимна. Преди няколко месеца пак цял ден обсъждаха бунта на пришълците в някакъв лагер. Всички бяха видели по телевизията как горяха сгради, как мургави и черни чупеха прозорци, обръщаха кофи за боклук, после дълго псуваха, когато камерите показваха унищожени мебели, разбити бани, разхвърляни храни... И усетиха, че това е само начало, проба... А държавата беше търпелива. Много търпелива...

— Абе, ние до довечера може да си приказваме — внезапно се обади Милко — Ама то си е празна работа. Викам аз: да седнем, да си пием ичкията, да си приказваме тук...

Братовчед му подрипна:

— Бе, ти... Ще си пие ичкията...

— Не, бе бате — пак се обади Милко — Ние тука ще си я пием, а кметът да събере там няколко човека — ей го даскала, Киро, тебе да викнат... И да решите какво да правим... Много умници сме се събрали, ама само приказваме. Та да се разделим — вие ще мислите, ние ще си приказваме...

Кръстев се надигна:

— Да, така е по-добре... И ще ви предложи — Милко и Корчо да тръгнат към кошарите на Митьо и Главчо. То единият сигурно е в болница, ама жените им няма да оставят добитъка така. Ще им кажат какво е било, какви точно са ония гаджали... А ние да отидем в кметството — хем има компютър там, може пък да има писмо от областния. И още веднъж ще пишем — да ги сръгаме малко...

Минчев се огледа:

— Значи — аз, другарят Кръстев, Киро... Дойно, ще можеш ли?

Дойно намери с очи жена си:

— Я виж там баба Мара и Копривненката да ти помагат — ни деца ще бозаят, ни добитък имат...

Тинка кимна послушно, а Минчев продължи:

— Пармаков дойде ли? — фелдшерът се обади нейде от задните редове — Ела, докторе, и ти. И кака Ирина да дойде — все пак, в институт е работила. А, Мешо казах ли? Найдене... Кара, — погледна към niskия белокоп човек наблизо — Къде без теб?

Хората зашумяха одобрително. Местно момче си е Минчев — познава селото, знае кой за какво става...

ΤΡΕΤΑ ΓΛΑΒΑ

1.

Деветте мъже седяха в стаята на кмета вече час. По едно време дойде Копривненката и донесе термос с кафе и една малка ракия за Мешо. Останалите отказаха пиене толкова рано. А за Мешо си беше лека промивка на болен зъб...

— Няма откъде другаде да дойдат — пенеше се той и чак подскачаше на разтегаемия дървен стол — Минават границата, стигат до Лютия дол, после им остава само по пътя да тръгнат. И, като стигнат горското — още малко и са у село...

— На границата има граничари — рече Дойно — е, оня ден минаха оттука с една стара джипка...

Минчев кимна:

— Видях ги. Ама просто заминаха — ни при мен се отбиха, ни в кръчмата, даже вода не пиха...

Карата поклати глава мрачно:

— Щото са заети. Работа имат. А от наше село заек няма да излезе — пътят е един, няма пътеки за прехвърляне на паразитите...

Минчев дори се надигна:

— Кара, ама моля ти се...

— Какво му се молиш — изръмжа Мешо — Знаем какво правят, виждали сме как ги превеждат долу по баирите. Тук не смеят — трябва или по пътя, или ще се развяват цяла седмица по камънаците... Ама там каква е...

Кметът огледа стаята. Той беше зад бюрото — старо, още от училищните бюра, овехтяло, но ако му тегли една боя отгоре, ще служи барем пет години. Кръстев беше заел стария фотьойл срещу бюрото, Дойно се разполагаше върху втория, до стената. На пружината — сложена за всеки случай в стаята, бяха Найден и Карата. Фелдшерът Пармаков, Киро и така Ирина бяха заели солидните дървени столове, които обикновено стояха в коридора. А Мешо беше разгънал стар стол, от ония, дето навремето слагаха за допълнителни зрители в салона...

— Знаем какво става — прекъсна го Кръстев — Ни те са ангелчета, нито ние...

— Ама на нас не ни плащат, за да спираме паразитите, нали? — пак се обади Мешо...

— Така е — На Кръстев не му се спореше точно сега, имаха по-важна задача — Ти дай да видим какво ще правим, ако десетина от ония се появят в селото...

Мешо махна с ръка, а Найден рече гневно:

— Ми, какво... Пушката и — наред...

— Ей, ей... — прекъсна го Минчев — Закон има... Как така... Наред...

— А да чакам да ме пребият като ония ли? Или да търся отде да хвана връзка с града, та да викам за помощ? — Найден повишаваше тон, та се наложи Кръстев да размахва ръце успокоително...

Пармаков вдигна по ученически ръка. В стаята настъпи тишина. Хората уважаваха стария фелдшер — та кому другиму да разчитат в откъснатото село?

— Пушки в селото има поне двајсетина — рече той — Мъжете сме нейде около петдесет. Всички сме служили...

— Освен Милото — обади се Дойно — Нали нещо с плоско стъпало беше...

— Абе, него кой го брои... — пренебрежително каза Мешо...

Фелдшерът ги изчака и продължи:

— Добре, освен Милото. Можем да организираме селска стража. Всяка вечер по пет човека с две пушки да обикалят селото...

— Що да обикалят? — прекъсна го Найден — Ако дойдат гадове — отдолу ще дойдат. Оставяме пост откъм Дивата клисура и ги чакаме. Ей го — миналата седмица нали погребяхме дядо Кольо? Къщата му е празна, ама си има всичко в нея. Студено е още — покрив да имат над главата пазачите... И Корчо ще се съгласи — нали е зет на дядо Кольо, дворът е негов...

— Туй добре — каза Кръстев — Ама тук да ги чакаме... Що не долу, при горското?

Хората в стаята се спогледаха. Добра идея...

Навремето на километър и нещо от селото към Дивата клисура имаше хижа на горското стопанство. После, след промените, някакви софийски богаташи планираха за нея бая розови неща — щяха да я правят за излети, чакаха богати араби да идват, ама всичко потъна

някъде. Хижа имаше — голяма, хубава, но на двайсетина километра на изток — дето е по-равно. И по-близо до морето...

А старото горско си стоеше — със заковани врати и прозорци, изоставено, празно. Изнесли бяха и мебелите, та даже двете големи кашпи пред входа му заминаха в една каросерия на към морския град. Но стени и покрив имаше, за пролетта ставаше...

— Хитро — обади се така Ирина — Хем не е близо, хем е под ръка. Ако сложим там барем трима с пушки — ще ни предизвестят...

— Ихааа — пак стана Мешо — Виждаш ги, стреляш, те лягат, а ти нагоре... По пътеката край пътя, щото той е широк и много открит. А гръмне ли се там — тук хората ще чуят...

Кръстев се изправи:

— Ми тогава да видим кой с кого ще стои в горското. И поне двама тук, в къщата на дядо Кольо. Да имат грижата хем да оглеждат някой от другаде да не се появи, хем да предупредят като чуят стрелба...

— То се чува ехото, бе — каза Минчев — Ама е хубаво да имаме два поста. Тъй като десетина може да дойдат, че и не знаем с какво оръжие ще са...

Всички се разшумяха. Бандити... С какво оръжие ще са? Ножове, някой пистолет, може и пушка да имат... Ама тук няма да вилнеят... Мъже има... С пушки...

2.

По обяд пред кръчмата останаха само няколко човека. Вярно, в селото живееха малко семейства — времето вземаше своя данък и често след това в къщата оставаше само вдовецът или вдовицата. По обяд мъжете се прибираха при жените си — да видят какво са сготвили, да хапнат. Макар че много рядко тук се готвеше нещо различно от вчера или утре. А и защо? Двамина са, не им е до търсене на разнообразие и оригиналност. Да има нещо там — кулинарните излишества бяха останали в миналото. Едно, че организмът не издържаше претоварване с храна, второ — пенсиите не бяха предвидени за нормален живот...

Още повече, че тези, които живееха сами, нямаха и излишно време за глезотии. Хляб като основа, лятно време нещо от двора — домати, краставички, добавка от магазина — сиренце, кашкавалче, от стрехата някоя оцеляла наденичка. А зимата почти същия рецептурник, но зеленчуците в туршиен вид...

И, разбира се, понякога хората си готвеха. Така — за разнообразие. Пенсионерската манджа беше простичка — лукът се запържва и се прибавят разни неща, та става яхния. Понякога дори с месо, най-често бройлер...

Та по обяд площадът беше почти пуст. На една маса седяха Мешо и Найден, на съседната Кръстев, Минчев и Киро. За Кръстев това беше новаторско — той си беше домошар човек, прибираше се при жена си и по обяд, и привечер, в кръчмата рядко оставаше след мръкване. Най-често го виждаха на чардака, в люлеещия се стол, с някоя книга в ръка. Но този път остана и, когато разтревожената му жена се появи от северния край на пътя, само ѝ махна с ръка и тя спокойна се прибра обратно...

Мешо държеше парче баница — това им предложи Дойно за хапване. Заливаше тестото с лимонада. В селото докарваха всякакви напитки — зависи експедиторът какво е имал под ръка. Но Мешо си беше консерватор и не признаваше нищо, освен лимонадата. Ракията беше оставил. И там имаше принципи — сутрин по една за отскок, а

после след залез-слънце. Приказката с хубав човек върви и без омайване на мозъка или каквото там е останало...

А, според него, тук се бяха събрали хубави хора. Е, понякога дразнещи го — Минчев с праволинейността, Кръстев с даскалуването си и след пенсия, Найден със скептицизма, Киро с непризнаването на авторитета Мешов...

— Кога почваме, кмете? — рече Мешо.

Минчев замълча. То е лесно да се планира, ама да се докладва на областния... Че и от полицията ще се заинтересуват, граничните ще дойдат... Вярно — хич ги няма покрай оградата, ама да пишат протоколи и да мърморят на кметовете, могат...

— Може още довечера — предложи Найден — Ей го — аз мога, ти си готов, нали?

Мешо кимна и размаха празната найлонова бутилка към Дойно. Оня се наведе, извади изпод стола си друга и тръгна към тях...

— И аз ще дойда — каза Кръстев.

— Пример ще даваш, а? — захили се Мешо, после стана сериозен — Даскале, шегата настрана, но ние с Найден и братовчеда ще се оправим. А ти остани с някого в къщата на дядо Кольо. Та, ако нещо...

Кръстев поклати глава одобрително. Наистина — взеха решение, но трябваше да се съставят групите, да се разпредели кой кога ще е на пост, да се предвиди кой с кого ще може да бъде. Селото не беше голямо, ама си имаше своите приятелства, раздори, дори родови омрази. Та трябваше да се помисли. Затова се обърна към Минчев:

— Кмете, ти познаваш хората. Направи групите. По трима за Горското, по двама за селото. И гледай с пушките как ще е. Че да не се окаже някоя тройка само с джобни чекийки...

Минчев се съгласи, но се замисли в каква каша се забърква. Увлече се по общата идея, а сега ще излезе отговорен за всичко. Нали е кмет...

3.

Кръстев бутна портата и тя изскърца в няколко тона едновременно. Беше стара, много стара — може би още от працядо му. Помнеше я от ваканциите тук, но тогава прелиташе през нея бързайки или направо я прескачаше. Засилване, подпирание на левия дирек, почти хоризонтален полет над ниската портичка и е отвъд. Където баба му го посрещаше с виковете си, че ще се убие, пък тя какво после ще обяснява на снахата...

Е, сега нямаше как да скача. Едно, че диреците бяха бая изгнили, второ... Второ — кокалите му скърцаха при слизането по стъпалото към портичката, та камо ли да скочи. Впрочем, отдавна не беше и скачал. Едно барем тридесет години...

Къщата беше типична за селото. Два етажа — долният наполовина в земята, външна и вътрешна стълба, плетен горен кат, чардак с изглед към планината и малката уличка, виеща се покрай ската отсреща.

Жена му беше в кухнята долу — само там бляскаше светлина. Наведе глава, слезе по трите стъпала и бутна вратата. Тя тъкмо слагаше масата — две дълбоки чинии, супника, последната половинка от купешкия хляб. Май ще трябва пак да месят — Дойно чакаше камиона вдругиден...

Поздрави жена си, метна якето на миндера под прозореца, после забеляза погледа ѝ, та го окачи на дървената закачалка до вратата.

— Е? — рече тя и загледа очакващо.

— Какво?

— Казвай, де... Какво толкова я обсъждахте? Ирина каза, че ще се биете с ония навлеци, ако дойдат...

Кръстев отчупи парче хляб, топна в яхнията, която жена му междуременно бе насипала в чинията:

— Значи всичко знаеш... Има някакви бандити, обикалят по кошарите, нападат хората... Ако дойдат...

— Ние сме накрая — рече тя и погледна към тъмнината отвън.

— Че то в селото всичко е център и всичко е край — засмя се Кръстев — Само че нас точно няма как да изненадат. Отпред е скатът — как ще се спуснат? А отзад е Киро. Какви песове има...

Жена му се позамисли, даже задържа вилицата с парче хляб в нея над манджата, после пак каза:

— Бе, те няма да тръгнат така направо... Ще заобикалят... Ирина разправяше, че ще слагате постове...

Кръстев обра дъното на чинията с хляба и стана. Взе якето, отиде до шкафа, извади стария ловджийски нож, прибран там още от дядо му, и отговори на въпроса в очите ѝ:

— Тая вечер почваме. Ще съм в къщата на дядо Кольо. С Миро Елховския. Той има двуцевка, аз ще съм с ножа. А Мешо с Найден и Къоравия ще са в Горското...

— Мешо? — жените си имаха едно наум за него и все бяха скептички.

— Мешо, Мешо... И Найден, и Къоравия...

После излезе и се усмихна, чувайки щракването на старото резе подире си. Барем за нея да не мисли...

4.

Нощта мина спокойно. Тройката в Горското не забеляза никого, Кръстев и Миро успяха да направят и четири обиколки из селото до заранта. Навред беше тихо и спокойно. Чак призори петлите рекоха да отчетат дейност, та се разкукуригаха. И кучета полайваха, когато чуеха идващи хора в тъмното, но бързо усещаха, че са от селото и млъкваха. Тук врагове нямаше — опасностите винаги идваха отвън...

Нейде към полунощ само забелязаха светлина от фенерче — скачаше, играеше по зидовете. Промъкнаха се до Горната уличка — тясна, с къщи само от източната страна, с дворчета, опиращи в оня скат...

Фенерчето водеше две тъмни фигури, но и слабата лунна светлина беше достатъчна, за да се разбере — връщаха се Корчо и Милко. Елховския свирна, както само той умееше — ненапразно беше участвал в самодейния състав на Ваня в близкото Елхово...

— Миро, ти ли си? — рече Корчо...

— Ми кой друг? — обади се Миро и излезе иззад дебелия дъб пред отдавна забравения двор на бай Климент. Стопаните лежах в малкото гробище долу при Елака, а синовете им не се появяваха даже на Задушница насам...

— Е? — попита Кръстев, но двамата го разбраха.

— Ми какво? — каза Миро — Кошарите изгорели, овцете ги няма, хората ги хванала липсата. Та ходихме до Момина махала — нали Главака има къща там. Намерихме жените само. Елена не ще да види хора, много е уплашена. Ама Къна ни разправи всичко... Десетина били. Имали и пушки, с пистолети, ножове си носели. Претрепали Главака от бой, щото с кривака налетял на двама. Поблъскал ги, ама като му пуснали два куршума край главата — вдигнал ръце. А те го били, били... В Елхово го закарали. И Митьо с него — щото и той отнесъл от боя. Главака рекли, че ще остане в болницата, Митьо го чакали утре да се върне...

— Пък в махалата да видиш — поде Милко — Нали са шест къщи, хора няма, страх ги е. Направо стягат багажа да бягат...

Елховския се изненада:

— Ми как така? Та те овце имат — само бай Сандьо е с петдесет глави, де ще ги води?

Милко поклати глава:

— Какви овце, бе братче? Та бай Сандьо вече чакаше от града да дойде камион. „Товаря ги, вика, и право в големия град.“ На кланицата щял да ги даде, братовчед имал там нещо... Страх ти викам, страх...

Кръстев мълчеше. До Момина махала бяха десетина километра — много път в планината. А хората там вече чакаха бандитите...

Като нищо ще се появят и тук...

— Милко, — рече той — я вървете се наспете, пък утре заранта ще се видим при Дойно. Ние тука решихме някои работи, ще кажете и вие какво сте видели...

— Ще кажем — обади се Корчо — Ама хич няма да са добри тия неща, дето ще чуете...

И заминаха нататък — нали бяха съседни...

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

1.

Слънцето тепърва се показваше над Кози връх, а на площадчето се бяха събрали почти всички мъже. И поне двайсетина жени. Нравите тук си бяха старите — жената рядко дума продумва по общите дела, не се меси в селските работи, каквото има да казва, мъжът ѝ го казваше. Е, знаеха си се и бяха наясно, че повечето мъже, преди да вземат решение, питаха жените си де да го намерят и какво ще е то. Но... Така си е било, така и ще бъде — знаеха си го. Мъжът е главата, жената шията. Накъдето тя се завърти — натам и главата гледа...

Обаче, времената се меняха — бавно, но неотклонно отиваше в миналото едновременното. Пък и жените станаха едни учени, учени... И даскалицы имаше пенсионирани, и медицински сестри, и магазинерки две, че и така Ирина беше едно време партийна секретарка в Земеделския институт...

Бяха минали две седмици от решението да се заемат сами с охраната на селото. Даваха се редовно дежурства — при това сериозно. Никой от поставените на стража не помисляше дори за разпивки и веселби. Макар времето да предразполагаше — ширна се една хубава пролет, слънчева, с леки дъждове, почти безветрена. Дърветата се окичиха с цвят, птиците запяха по върховете на гората, Змейова долина под селото блесна в изумрудено, Овчия вир лъскаше под игривите слънчеви лъчи, горе на Ястребец се завъртяха орлите, а в няколко двора се завърнаха щъркелите...

Спокойствие, което не наруши пристигането на двама униформени и цяла свита цивилни. Били от някаква комисия, разследвали нападението срещу кошарите. А какво можеха да им кажат селяните? И те знаеха станалото от разказите на пострадалите. Главака и Митьо дойдоха в селото — Главака се нанесе в една изоставена къща при Долния мост. Не беше много добре, едва се влачеше след боя, ама Елена се оказа разтропана булка и стегна едно стайче за двамата. Помогнаха им и от селото — даже Милко измаза стените с останала му от ремонта на къщата вар. Митьо имаше дом тук — по-скоро къщата беше на чичо му, но и той лежеше в Елаците, та

човекът просто се нанесе в опразнената къща. Мебели имаше, градината я разкопа и зася туй-онуй, с един пикап прекара малкото вещи, оцелели при пожара в кошарата. Все пак, тук живееха повечко хора, по-сигурно си беше, отколкото горе под върха...

Разпитваха ги дошлите, изслушаха ги, записаха, подписаха се четиримата пострадали и... Това беше... Минчев звъня до града, казаха му, че се водело следствие, обещаха му да се обадят, когато нещо се изясни...

Животът си течеше — бавно, оразмерено...

Сутрин половината село се изсипваше на мегдана — кой да налее вода от голямата чешма, кой да купи нещо от магазина, кой да удари едно „за тонус“, както казваше Мешо. И, разбира се — да чуят разказа на нощните дежурни за станалото...

Който разказ беше къс — никой не се появяваше. Ни долу по пътя, ни нейде около селото. Но дежурствата продължаваха. И планинците не се отказваха — бяха решили нещо, значи трябва да го направят...

2.

Киро се протегна и сладко прозя...

— Ха стига, бе — рече Миро Елховския — Ще си разчекнеш устата. А и мен ме докарваш на дрямка...

— Ми дежурен бях, бе — каза Киро и извади „сребърната“ табакера — Цяла нощ зяпах. Ама нищо...

— То добре, че е нищо — обади се Кръстев...

Хората се бяха разположили около масите в същия състав, както преди седмици. Тук традицията се спазваше, имаше и своеобразна подредба. Не чак йерархия, но Милото или Коста Кривия никога не биха отишли сами да седнат на масата на кмета или Киро. Знаеха се, разбира се, уважаваха се — понякога, но редът си беше ред. Е, случвало се е някой да отиде на друга маса, да пие едно кафе там, да поговорят за туй или онуй, но това винаги имаше някаква причина. Основната — хората. Няма как Кръстев да седи на кафе всеки ден с Алексата, да речем. Какво да си говорят? Общите теми — времето, полето, животните, бързо се изчерпваха. А после?

Та и сега около масата на Минчев бяха се разположили Кръстев, Киро, Найден, дойде Мешо и донесе стол от съседната маса, Милко попита за разрешение и приседна, после се появи фелдшерът Пармаков, а кметът го покани при тях...

Миро Елховския и Главака бяха на съседната маса, пиеха бавно и тертиплийски кафето си. Елена, жената на Главака бърбеше нещо за плетки с баба Мара, Мировица ги слушаше внимателно и мятеше по едно око на към трите кози, пиещи вода на Голямата чешма и търпеливо чакащи я да ги изведе към поляните край Дългия проход...

Лека-полека се появяваха и останалите селяни. То колко и бяха останали — десетината маси бяха заети бързичко, някои насядаха по високия бордюр край пътя, други се разположиха на все още хладната, ухаеща на пролет земя, трети просто се подпираха на дървената ограда, отделяща площадката пред кръчмата от плочите на римския път...

Новини нямаше. От града никой не пишеше нищо — ни за някакви мерки срещу пришълците, нито да попитат как са пребитите овчари. Минчев за две седмици три пъти изпраща запитвания до областния управител, интересуваше се какво да правят, дори информира как са се заели сами с охраната... Но нито дума насреща. Изглежда някои там се бояха от инициативата и предпочитаха да се направят на слепи и глухи, не разбрали какво става, не поели отговорност за ставащото...

— Довечера кои ще са дежурни? — попита Мешо, макар списъкът да беше сложен върху вратата на кметството и всяка сутрин на идване той и Милко да спираха, за да видят кой ще пази...

— Аз съм — рече Алексата и посочи към Миро — С него и бай Стамат...

— А ние с Корчо ще сме тук — обади се Найден...

— Даже съм приготвил патрони за глиган — каза Стамат, нисък, побелял, но як седемдесетгодишен планинец — Че и оня, унгарския нож ще взема...

Тоя нож той си носеше от Будапеща. Купил си го преди почти половин век — таман го приели в ловната дружинка. Беше наистина красив нож — тежък, леко извит, с дръжка от еленов рог.

— Две пушки — отбеляза Кръстев — Не е зле. Ама да имаме нещо по-сериозно...

— Ти като за война се готвиш — усмихна се Минчев — Паплач са тия, дребни бандитчета. Минават, грабят, ама ако им излезе някой насреща — ще отцепят, та петите им ще святкат...

Киро се прокашля:

— Не знам, не знам... Да не тръгнат за друго...

— За какво? — намеси се Милко.

Киро замълча, после вдигна глава и рече мрачно:

— Ония, дето ни говореше Минчев...

— Акинджии — помогна му кметът.

— Именно... Та ония, акинджиите, са били първите. Грабели, убивали. После вървяла войската... Та до Виена...

Милото, разположил се до оградата, едва не се задави с минералната си вода:

— Бе, вие на световна война го ударихте... Кой ще тръгне днес да ви поробва? Кому сме притрябвали — стотина дърти пенсионери,

овехтели дядовци и бабички? Ще забогатеят те от пиенето на Дойно или козите на Корчо...

Киро го погледна мрачно и пресече мерака му да е в центъра на вниманието:

— Нашето не е ценно, вярно... Ама пътят е от тука... Пътят...

3.

На село си лягаха рано. Едно, че телевизия тук се хващаше най-вече в горния край, при това лошо, второ — че хората не се вълнуваха от разни музикални конкурси или светски новини, трето — че хептен не им пукаше какви локуми точат говорещите глави на екрана, и най-важното — знаеха от кръвта си, че денят е за работа, а нощта за сън. Поради което гасяха лампите рано...

Но доста време след мръкване на вратата се почука. Кръстев погледна учуден часовника си — десет минава. Кой ли е?

Отвори вратата, без да наднича през прозорчето до нея. Нямаше лоши хора наоколо. Все още...

Бяха Мешо и Милко. При това Мешо трезвен като детска лимонада, а Милко свеж като кисела краставичка. Но буден. А в селото се славеше с геройствата си в леглото — можеше по 24 часа да спи...

— Влизайте — рече Кръстев, без да изразява никакви емоции. Дошли посред нощ — значи трябва. Ще влязат, ще кажат, ще обсъдят...

— Кака Карина? — полуплахо попита Мешо. Той беше имал среща с лютия нрав на Кръстева само веднъж, но запомни. И нито към куче посягаше, нито на нея думата чупеше.

— Какво кака ти Карина? — рече Кръстева, подпряла се на вътрешната стълба. После заметна големия плетен шал още веднъж около себе си и продължи — Няма да дойдеш нощеска на лаф, я... Разбирам — нещо важно ще е...

Мешо кимна, а Милко в това време сваляше големите галоши. Пролет, пролет, но калта още се лепеше по хората, особено, ако до мръкнало са обръщали в градината.

Кръстева се обърна и тръгна по стълбите към горния етаж, където пролет и лято двамата спяха на хлад. На последното стъпало се завъртя:

— И виж там в шкафа. Имаше още сушено месо, гъби в едно бурканче, даже пресен хляб има...

Кръстев кимна, а неканените гости тръгнаха надясно към кухнята. Домакинът отвори шкафа, първо хвана една зелена бутилка, но и двамата замахаха отрицателно. Кръстев ги изгледа учудено:

— Работа ще имаме — каза Милко — Остави това за утре...

Кръстев се учуди, но седна срещу им. И ги загледа очакващо...

— Даскале, — рече Мешо — ние с братовчеда искаме да направим едно нещо... Малко така... Абе, не баш в реда...

Това не изненада Кръстев — братовчедите винаги си бяха малко бамбашка, винаги имаха нещо свое на ума си. Така че — можеше всичко да очаква от тях. Премести погледа си към Милко, но оня посочи с очи Мешо. Така бяха свикнали — по-големият приказваше пред хората, макар че по-малкият беше майсторът на измислянето.

— Ще минем границата — каза Мешо...

Кръстев го погледна смаяно. Ще емигрират? Нямаше да са първите, камо ли последните от селото, потърсили нов живот далеч от тук. Но защо му казват?

— Не, бе, няма да ходим по Европата — разбра го Мешо — Мислим да тръгнем на юг, някъде след три часа по кривите пътеки ще сме отвъд. Аз знам турски и подразбирам арабския от Ирак още, а братовчедът работи две години при черните, та разбира френски. Ще се огледаме, ще чуем...

— И защо? — рече Кръстев.

— Писна ни да чакаме. Ония, че ще дойдат — ще дойдат. Ама да ги чакаме... Дай да видим кои са, какви са...

— Отвъд има шест села на около пет километра зад границата. Де ще ги търсите?

Тук се намеси Милко:

— Как да ти кажа... Абе, ние вече ходихме с братовчеда. Оная нощ. И видяхме къде се събират. В Кадъкьой са, барем стотина. И араби, и черни, има и турци. Личат си. Селото го знаеш, нали?

Кръстев беше ходил в Кадъкьой в ония, гладните години. Носеха натам някои работи от старозагорския завод, назад мъкнеха най-вече ядене. Три години минаха по тихите пътеки, докато нещата малко се поуспокоиха и хората привикнаха да се оправят в мизерията собственоръчно... То и сега някои минаваха границата, ама вече с други стоки, дете в селото не ги приемаха за нормални. Та затуй само в последната година граничните намериха бити трима контрабандисти,

вързани за дървета край пътя, а в краката им сакове с прахчета и хапчета...

— И ще отидете пак? Нали вече знаем къде са? Че и колко са...

— Да чуем от тях какво смятат да правят — озъби се в усмивка

Милко.

Всичко беше ясно. Предстоеше бурна и тревожна нощ.

— А мен защо търсите?

— Да знаеш!

— Има си кмет, има власти...

— Даскале, — наведе се Мешо — Минчев е свестен човек, ама размах няма. Кмет е, докато има държава. Сам ни смее, ни може нещо да направи. Та затуй ти казваме...

Надигнаха се, а Милко добави от вратата:

— И, ако нещо там... Да се знае защо... Щото то друго подире ни няма...

4.

Кръстев ги изпрати, но не сложи мандалото на вратата. Изкачи стълбата — малко трудно му беше вече, обаче като се сетеше как близо стогодишният му дядо по няколко пъти на ден почти припкахе по нея, стана му малко неудобно. Пред себе си — свеж пенсионер, пък вече готов инвалид. Така е — градът дава, но и взема. Като започва от здравето...

— Ще се поразходя — каза на жена си. Тя вече беше в леглото, четеше на светлината на подвижната акумулаторна лампа. Ток имаха, но вечер предпочитаха преносимото удобство. Хем удобно, хем пестеливо...

Жена му остави книгата настрана. Нищо не попита — беше свикнала. Като трябва — ще ѝ каже. Ако е много важно, пък я и засяга — щеше да се посъветва с нея. Но и тя разбираше — пак заради очакваните бандити излизаше мъжът ѝ. Има нещо на ум, но още не е убеден в правотата му...

Кръстев излезе на улицата и се огледа. Къса, тясна, затворена от няколкото къщи и ската, уличката водеше към пътя. Лекия наклон преодоля по навик — вече беше свикнал с тоя маршрут, усещаше къде да завърти крак над стърчащ отгоре камък, къде да се дръпне от ската, за да не го улови увисналата все още безлистна драка...

Ноцта беше безлунна, но той се движеше хем по навик, хем с усета, останал от първите жители на селото. Можеше и да затвори очи. Обаче, те му трябваха — имаше някои промени. Ей го — до чешмата мярна два силуета. Братовчедите? Не, единият беше някак си по-дребен от другия...

— Даскале? — чу гласа на високия и се сети, че така звучеше Главака. Що ще тоя човек навън? Нали трябва да лежи?

— Аз съм...

Сенките се очертаха. Наистина — Главака и жена му. Елена го беше хванала под ръка, като на разходка по чаршията едно време, но фактически го подпираше. Още беше слаб пребитият...

— Къде сте тръгнали по нощите? — рече Кръстев.

— Ей го — не може да спи, все скача, та рекох да се поразходим, да поеме въздух, хеле му се приспи — обясни Елена.

Кръстев кимна, макар че надали някой го видя в тъмното.

— Така си е... Но не бива да се товари много...

— Даскале, — рече Главака — по-добре съм, бе. Сред хора съм. И лекарствата пия, и Пармаков слушам какво казва...

Кръстев се засмя.

— Е, щом слушаш Пармаков... Ще се оправяш, още малко...

— Знам — сериозно каза Главака — Тая вечер я колко път минахме, а не съм уморен. Ти накъде?

— И аз да се разходя — каза Кръстев — Ще отида до нашите хора, да видя как върви охраната...

В тоя момент нейде на края на селото гръмна пушка. После още една... И автоматен ред разпра тишината. Кръстев отдавна не беше чувал такава стрелба, но разпозна гърмежите на „калашника“ — като че гигантска шевна машина тропоса тихата вечер...

— Елено, — викна той — прибирай го... Махайте се от пътя, по-бързо...

После се затича към дядоколовата къща, където се стреляше. Тичаше и не усещаше вече тежестта на годините. Напрежението измести всичко. Освен усета — в движение усещаше как селото се буди. Тук и там светнаха прозорци, после като по даден знак внезапно угаснаха — хората изведнъж разбраха, че е свършено с мирния живот и се върнаха в ония времена, когато гостоприемната домашна светлина се превръщаше в самоубийствена покана към разбойниците...

Две пресечки преди старата къща, Кръстев спря. И се заослушва. Тишина. Ни звук, ни сянка, ни знак за човешко присъствие. Опря гръб в каменния дувар на дома на леля Цона, направо се впи в оградата. И свирна. Два пъти, после три, после пак два. Както се бяха споразумели — за разпознаване...

Отсреща се чу единично свиркане, после три, после пак едно...

Свои...

Но как да се обади? Те това не бяха се сетили — ами ако нейде в тъмното дебне враг? Реши да рискува.

— Аз съм...

Известно време беше тихо, после чу гласа на Корчо:

— Не излизай на пътя. Дай през комшулука — там съм...

Единствено число? А Найден къде е? Сигурно пази откъм пътя...

Кръстев бутна портичката, влезе в двора на леля Цона, внимателно отиде до оградата ѝ откъм къщата на дядо Кольо. Бутна портичката и изчака...

— Тук съм — рече в тъмното Корчо.

Кръстев приведен притича в съседния двор, където имаше много прикрития — изоставен, с изкривени стари дървета, с няколко купчини от камъни, пръст, клони, останали още от времето на отишлия си стопанин...

Над една такава купчина се надигна човек. Размаха ръка и Кръстев усети, че това е Корчо. Стигна до него с прибежки, веднъж дори се просна върху някакви клони — стори му се, че вижда човек...

— Е?

Корчо мълчеше.

— Какво стана? Казвай, де...

— Найден го застреляха...

— Кой?

Дори в тъмното се видя, че Корчо вдига рамене.

— Не знам, даскале... Бяхме на чардака, не говорехме. Изведнъж той ме бутна и посочи. Видях ги — барем петима бяха. Тихо, тихо по пътя. Найден викна: „Стой!“, ония легнаха, той гръмна във въздуха, а от там го срязаха с автомата. На два метра от мен беше — направо рухна. И аз гръмнах, ама наслуки... Пък може и да съм уцелил...

Кръстев мълчеше. После се сепна. Цялото село е на крак, а нейде бродят петима бандити. Взе пушката на Корчо, сложи още един патрон и стреля два пъти във въздуха. После още два пъти. Знак за хората — чакайте, внимавайте, опасност...

После отиде на чардака. Найден беше мъртъв. Две големи рани в гърдите — на място...

Седна до него, седна и Корчо, успял да зареди двуцевката. И зачакаха...

ΠΕΤΑ ΓΛΑΒΑ

1.

Стана светло, но никой не се появяваше по улиците на селото. Не се показваше Дойно — а той пръв минаваше пътя до кръчмата и отваряше магазина, не се появи Илия — селският пастир, който от две седмици вече извеждаше добитъка на паша по околните рътове, даже Минчев не тръгваше към свещеното за него бюро в читалището. Тишина...

Кръстев също не бързаше. Каквото беше станало — станало беше. В селото не се забелязваше никакво движение. Явно нападателите бяха се оттеглили още при първия сблъсък. Може би бяха разузнавачи, може и някаква откъсната групичка да беше пробвала бърз набег...

По едно време чу шум откъм пътя и се вгледа. Като че нямаше никого, но клонките на един храст се движеха странно във вертикална посока — без вятър. Сетне се показа ръка с кърпа, махна няколко пъти, пак се скри. След минута всичко се повтори, обаче тоя път се мярна слабо, брадясало лице. Милко...

Кръстев размаха един клон от чардака. Достатъчно, за да разбере човекът в храста, че е видян и разпознат. При второто вдигане на клона се сети да закачи шапката си. Достатъчно разпознаваем знак, та двамата братовчеди да се появят на пътя. Кръстев и Корчо изтичах насреща им...

— Какво става? — запита задъхан от бързането Мешо...

— Вие отде идете?

— Нали ти казахме снощи — ходихме в Кадъкьой. И минахме на връщане покрай горското... Мани, мани...

Кръстев усети, че леден повей минава нейде през сърцето му...

— Защо?

— Мъртви са... И тримата...

Алексата, Миро, бай Стамат... И Найден... Четири жертви, а войната не беше започнала...

— Как... Кой...

И Мешо заразправя. Минали снощи границата, стигнали селото. А там било шумно — много хора бродели по улиците, просто нямало как да отмъкнат някого, без да бъдат усетени. Дори имало постове сложени на северния край...

Чакали да мине полунощ, да се поуспокоят гаджалите, та тогава да пробват някого да отвлекат. И таман тогава дошли няколко джипа откъм България. Поне двайсетина души били в тях. Крещели, ръкомахали, ама отдалеч какво да им разбереш. Появили се нови постове и братовчедите разбрали, че нещо е станало, та няма тая нощ пленник да хванат. И решили да се върнат...

При горското било тихо. Мешо предложил да стреснат пазачите, да видят какво вардят. Промъкнали се почти до прозорците на изоставената сграда, когато усетили, че нещо не е наред. Никакво движение, никаква следа, че някой е тук...

Надникнали през разбития прозорец, рискувайки някой от вътре да ги гръмне... Нямало кой...

— Оставихме ги там... — рече Милко — Миро беше направо срязан с картечница или автомат през гърба, Алексата бяха клали, а бай Стамен мушкали с нож барем десет пъти... Леш! Ни оръжието им оставили, ни дрехите...

Чу се шум и видяха няколко души полека да се промъкват покрай дуварите. Кръстев изсвири два пъти, после три, накрая пак два... Отговориха му. И се отлепиха от зидовете. Бяха Минчев, Киро и още трима. Накрая идваше така Ирина...

Постояха над трупа на Найден, изслушаха разказа на братовчедите. После двама взеха трупа, оставиха Киро с Дойно на пост — докато ги сменят, и отидоха до кръчмата.

Където се бяха събрали доста хора. Та се наложи и на тях да разкажат какво става. Така — набързо. След което мъжете изтичаха по домовете за оръжие, жените тръгнаха да прибират де каквото има по-ценно, Илия обеща да изведе стадото на север, най-много до Фунията — големичкия вир до гората...

Никой не каза, но всички разбираха — мирният живот свърши...

2.

Събраха се пак в кабинета на Минчев. Но вече осем мъже и така Ирина. Найден го нямаше... Сега го носеха към дома му. Да го оплачат жена му и майка му. Вече бяха позвънили на синовете му, а първата работа на Минчев беше да се обади в областния град. Където намери само някакъв дежурен в полицията, който обеща да информира всички, които трябва да знаят...

То, разбира се, беше редно да оставят нещата както са — и да не местят Найден. Но хората си знаеха — ония ще дойдат най-рано след три-четири часа. И никой не искаше да принуждава двете самотни жени да се измъчват, че мъртвият лежи на чужд чардак — неумит, необгрижен...

— Предлагам най-напред да изпратим хора до горското. Да огледат, да донесат убитите... — каза Киро.

— Нека изчакаме ония от града — разсъдително натърти Минчев — А, че трябва да пратим наши хора — трябва. Ей даскала, ти...

— Ние с братовчеда — решително се надигна Мешо...

— Разбира се, разбира се — спря го Минчев — Само ще ви помоля...

Кръстев се надигна.

— Мешо, виж сега... От града ще дойдат някакви — полиция, следствие, граничари, може и някакви политици да се изтърсят, знаеш ли какво ще искат да правят... Та — никой никому да не споменава за нощното ви ходене отвъд. Знаем само ние тук... — и той погледна братовчедите — Само ние, нали?

Милко мълчаливо кимна, а Мешо рязко каза:

— Не сме споменавали никому... Знаем какво ще стане...

Минчев въздъхна, а така Ирина рече:

— То не е зле Корчо да предупредим. Нали е бил там, в къщата, сигурно ви е чул...

Но Киро вече отваряше вратата. Те с Корчо бяха съученици, често се събираха на табла, та си имаха думата...

— Какво ли е станало долу? — попита Минчев и огледа всички. Но се обади Мешо.

— Абе, нашенска си... Аз мислех да ви рекна, ама нали... Даскале, ти хубаво предупреждаваше, но сме си все едни... Хайде да не казвам... Ние с братовчеда и друг път сме минавали от там. Виждали сме и да пикаят навън, и цигари светеха в прозорците. Няма нужда да си супермен — отдалече разбираш, че там има хора. А през прозорците добре се виждаше вътре. И може да разбереш колко души са, кой къде е...

— Братовчедът е прав — обади се Милко — Аз добре огледах касапницата. Изненадали са ги. Миро сигурно е пробвал да вземе пушката и са го стреляли от упор. Гърбът му беше одимен, едва ли не в него са опрели автомата. Бай Стамат са го мъчили — забивали са ножове в него един след друг. Вижда се — барем два различни ножа са били, единият е малко ръбест, като старите щикове. Алексата са го клали — явно се е съпротивявал, борил се е, та са рязнали с ножа на две места още по врата, третия път са успели... Както Ирино, както Ирино... — изплаши се изведнъж той, но Пармаков вече поемаше припадналата жена...

— Ама си и ти... — рече Минчев...

— Не е виновен — каза Кръстев, докато слагаха Ирина на леглото до прозореца — Ами ние трябваше да се сетим. Хубаво е, че са видели нещата. И трябва добре да помислим върху станалото... Четирима отидоха зян — щото уж разбираме каква опасност идва, ама я караме някак си на игра...

Отвън някой почука на вратата. После я отвори и надникна Митьо. Гледаше малко уплашен, но успя ясно да каже:

— Кмете, ела там... Че намерихме още един убит... Не е наш...

3.

Мъртвият лежеше по очи върху плета. Тоя стар плет, доста поувиснал вече, навремето делеше къщата на дядо Кольо и Корчовата. После дядото и бабата си заминаха, оставиха само една дъщеря, а тя пък беше се омъжила за съседа Корчо. Така че плетът стоеше излишен отдавна, но Корчо не го махаше. Едно, че не беше от баш работните, второ — ако го махне, открива се цял голям двор, а ще трябва да се копае, сади, сее, тори... По-добре си беше в малкото дворче с едноетажната къщичка. Вярно, по едно време синът му реши да прави вила в дядовата си стара къща — стегна я, ремонтира чардака, дори тегли една боя върху долната зидана част, а върху дървенията мина със специален лак. Но после и той тръгна по пътя на сестра си и замина на гурбет...

Та Кръстев имаше едно на ум за Корчовите дежурства. Които си бяха баш почивка у дома. Но е факт, че нощта е бил на чардака и е стрелял. Наслуки, както каза...

А се оказва, че е улучил...

Не беше Найден — Корчо потвърди, че преди да го убият е успял само предупредително да гръмне във въздуха...

Спряха на пет-шест метра от трупа. По очи, разперил ръце... Настрани беше паднала шапката му („Виждам съм ги в Мароко“ — рече Милко), якето му беше от фалшива кожа, тук-таме продрана, дънките му бяха стандартни, носеше здрави обувки, полувоенен тип...

И в ръка още стискаше пистолет...

Киро направи знак да изчакат, мина по пътеката между изпомачканите растения, наведе се ниско.

— Не е стрелял — викна той...

— Значи друг е убиецът — каза Минчев, като че това имаше значение — Но добре, че е паднал там...

Кръстев го изгледа учудено, но Минчев махна с ръка — демек, после ще обяснявам...

Оставиха Киро и Милко да вардят мястото. Останаха и десетина мъже и жени — поглеждаха убития, обсъждаха...

Найден беше вече пренесен в дома си, когато се чу шум от север. И в селото запристигаха автомобили. Граничарите с тежък джип, полицаи с две служебни коли, двама следователи, помощник областния прокурор... А после още няколко журналисти, повечето от които сега научаваха, че има подобно село...

И започнаха разговори, разпити...

Следователите влязоха в специално за тях отворените стаи на читалището, прокурорът зае кабинета на Минчев, журналистите си харесаха кръчмата. А селяните тръгнаха по обиколния път — кого извикат при следовател, с кого иска прокурорът да говори, кого поканил при себе си междуременно появилия се областен управител...

И всички — под обстрела на журналистическите въпроси...

Само дето голяма полза разпитващите нямаха. Хората си знаеха — на властта не казвай всичко, прецени ще имаш ли полза, ако замълчиш е по-сигурно от приказването... Вековете бяха се отразили на менталитета и желаещи да станат герои нямаше. Най-малкото пред журналистите. Тях направо подминаваха и се събираха на групички, които при идването на външен човек се пръскаха като пилци пред ястреб...

Един от първите извикаха при следователя Корчо. Но той си знаеше житейския урок — били с Найден на приказка, заседели се, готвели се на лов да ходят, та взели пушките, после видели непознати, викнали им да спрат, ония стреляли, те отвърнали...

Линия, към която се придържаха всички. Включително Минчев — макар да не беше много доволен, когато се споразумяваха преди това...

А Мешо и Милко изобщо не бяха викани. Никой не спомена за нощното им разузнаване, нито за видяното от тях в горското...

Впрочем, за горското заминаха граничарите заедно с единия следовател. И докараха трите трупа...

За тях също никой нищо не знаеше. Е, отишли са може би да огледат местата за лов, замръкнали, останали там... Кой ги е убил? Хората сочеха на юг, припомняха как Главака и Митьо бяха пребити от бандитите...

Следовател отиде и в къщите на убитите. Но там никой нямаше настроение да разговаря с него, а и близките им знаеха, че от

държавата добро не можеш дочака, не искаха да използва някой думите им, та да изкара мъртвите виновни за нещо...

И така до вечерта... И на другия ден...

Когато от сутринта пред кръчмата беше пълно с народ — кой на кафе, кой на безалкохолно, кой просто седеше и тихичко си говореше с околните. Идваха и градските — тогава всичко затихваше. Докато вземат цигари или нещо за пиене и си тръгнат...

Само кметът го нямаше — областният си замина предната вечер, но останаха прокурорът и следователите, та искаха да е под ръка...

Понякога и журналисти се появяваха пред кръчмата — бяха останали трима, другите си заминаха също. Но селяните мълчаха и отрицателно клатеха глави при всички покани за разговор...

Векове наред бяха се оправяли сами... Защо да променят подхода? От хленч не се печели, хленчът е за слабите. А планината слаби не търпи...

4.

Гражданите си заминаха. Откараха и трупове на убитите с тях — за аутопсия. На третия ден ги докараха и цялото село в един час се изсипа на малкото гробище. Положиха всеки при неговия род, но опелото стана едно — така и така гробовете бяха един до друг, дяляха ги някакви метри...

Убитият пришелец не докараха. Пък и кому би притрябвал тук...

Корчо също се върна. Той упорито твърдеше, че е стрелял във въздуха, но експертизата доказва, че неговата пушка е пратила куршума към гърдите на нападателя. Обаче, Минчев ходи в прокуратурата, среща се с областния прокурор, говори със следователите, повече от два часа беседва с адвоката на съселанина си...

И разрешиха Корчо да се върне в селото. Тезата на Минчев беше ясна — седели си двамата приятели, нахлули в имота някакви бандити, те ги предупредили да се махат, ония стреляли, а Корчо, стреснат от смъртта на Найденов, гръмнал напосоки. Само че убитият беше паднал посред двора му — на негов имот. И не беше невинен, а се оказваше нападател, въоръжен, готов да убива... Така че Корчо действал в условия на неизбежна самоотбрана...

„Абе, ще видим...“ — рекъл прокурорът, обаче пуснал Корчо под гаранция, Минчев веднага изтеглил от банката тия хиляда лева и двамата се прибраха заедно...

Корчо от тоя ден стоеше в къщи, не се показваше никъде. А жена му излизаше само за хляб и бира. Кое то не беше добре — досега Корчо пийваше много рядко, само на някой празник, и то ако го почерпят...

В петък Минчев се появи рано пред кръчмата и взе да си шепне с тоя и оня. Каза нещо на Кръстев, после викна за малко Мешо, тихо говори с кака Ирина и Пармаков, проследи внимателно разговарящите Кръстев и Кирило, накрая извика „за малко“ Коста и Дойно...

А после всички те тръгнаха по един, по двама към читалището. Хората забелязаха маневрите, но не се изненадаха. Ясно беше, че негласният съвет ще обсъжда ситуацията. И много шум не е нужен...

Не се учудиха и когато Корчо се зададе по горната улица, поздрави и тръгна надолу. Сигурно го викаха — затова и жена му набързо взе някои неща от магазина и не остана да попріказва с жените...

— Ами това сме — рече Минчев, когато Корчо влезе в стаята му — Алексата го няма, Найден го няма...

— Лека им пръст! — каза какa Ирина и стана. Останалите също се надигнаха, някои се прекръстиха, други загледаха съсредоточено пода...

Минчев се прокашля след малко:

— Мъртвите са при Бога, но ние оставаме тук. С проблема — ония убийци са си там. И със сигурност готвят ново нападение...

— Готвят, я... — прекъсна го Мешо — Ние, таковата...

Милко видя объркването му и продължи:

— Бе, казвай, бате, все наши сме... Ходихме снощи до Кадъкьой...

— Добре де — пое пак Мешо — Бяхме на разузнаване, значи. Аз си увих главата с шал, минах през селото, даже на два пъти поздравих патрулните...

Кръстев се надигна чак:

— Патрулни?

— Именно, даскале... Два патрула срещнах. С автомати — и калашници, и някакви по-модерни видях. По трима души. Ама не ме разпознаха като чужд, само се поздравихме...

— Ти си за убиване — викна Минчев — Ние се чудим как да измъкнем Корчо от кашата...

Милко си беше по-хладнокръвен, та хвана братовчеда си за ръката и го накара да седне. После стана от стола и огледа смаяните селяни:

— Кашата тепърва почва. Мешо е чул някои неща... Кажй сега... Ама спокойната...

— Сега, кмете, ще ти се изправи перушината! — рече Мешо — Чух някои разговори, видях едни джипове, забелязах при тяхната управа стоварени зелени сандъци... Направо — тия пак ще нападат. Ама тоя път няма да е само да видят или да грабнат нещо. По сандъците пишеше нещо, разбрах, че са за патрони и гранати... Кмете, с тия работи може рота да въоръжиш...

— А ние сме с ловджийски пушки... — отрони тихо Дойно...
Настъпи тишина. После взеха да се споглеждат. И Пармаков найсетне каза:

— Да се спасяваме, а?

Всички умълчани се загледаха един в друг...

— И къде да идем? — попита Корчо — При сина и щерката е далече, в града няма къде...

После Минчев стана:

— Ще се оставим ли?

Никой не се обади, но вече го гледаха решително.

— Аз не мърдам от тук — каза Киро — Ей го гробището, кому да ги оставя моите...

Другите мълчаха, но очите им говореха повече от ясно. Даже така Ирина свиваше юмруци ядно. Пармаков, който беше от Пловдив и нямаше близки тук, обобщи мненията:

— Кмете, този път ще ги спрем. Трябва да им се покаже кои сме. И, понеже държавата май не може... Ние ще сме...

Кръстев стана.

— В казарма всички сме ходили. Поне половината са ловци. Имаме с какво да ги затрудним гаджалите. Ще побегнат, тия на смърт не се бият... Само дето оръжието...

— И жените — отрязва Мешо — Която иска — веднага да заминава. Повече ще ни пречат...

— За жените — те сами ще решават — намеси се Минчев — а за оръжието...

И взе големия електрически фенер от масата.

— Да вървим...

ШЕСТА ГЛАВА

1.

Читалището беше издигнато преди близо четиридесет години. От държавата дадоха някой лев, пратиха строители, материали, техника, но и самите селяни доброволно се включиха в строежа. Тогава бяха много, пък като се появиха и дошлите за лятото...

Кръстев по него време преподаваше далеч от тук, но всяко лято, а често и за Нова година, идваше при баба си и дядо си. С все семейството — тъкмо беше младоженец. Даже големият му син мъкнеше боя при строежа — вече беше седемгодишен, а работата се проточи. Но малкият с възторг помагаше, вреше се между възрастните, гордо се връщаше с оклепани дрешки...

Седем години — седем години. Обаче, стана читалище за чудо и приказ. Два етажа, голяма зала, библиотека, няколко залички за кръжоци — имаше тогава деца, а и възрастните след работа се отбиваха, вземаха книги, спираха се в читалнята. Да не говорим за пенсионерите, заради които бащата на Дойно беше сключил договорка с библиотекарката кака Ваца — всеки ден пощата оставаше при него вестниците и списанията, та хората хем се събираха на приказка в клуба /тогава клуб беше/, хем четяха прясна преса...

Читалището имаше яка основа — солидно мазе с хранилища, парна инсталация, склад за въглища и друг за дърва. Отделно под половината официално подземие имаше още едно. Скривалището. Там рядко слизаха хора, но всички знаеха, че при война трябва да се крият в голямата зала, оборудвана с тоалетни, две бани, склад за храна... Всичко това отдавна опразнено и сложено под ключ...

Натам ги водеше Минчев. Слязоха по витата стълба, той отключи железната тежка врата, освети дългия коридор — ток долу отдавна нямаше, после завъртя лъча към опряната на бетона врата. Нищо особено — врата като врата...

— Киро, дръпни я — каза Минчев.

Киро хвана широката дръжка, напъна се, Мешо не удържа и скочи да му помага, двамата дръгнаха вратата, тя се отлепи и... Зад нея

видяха друга желязна врата. Която оставаше невидима, когато се отвореше първата...

Минчев измъкна от джоба голям ключ, с особена резба, и каза:

— Като че знаех — ще ми потрябва. От седмица го мъкна в джоба...

Завъртя го, нещо изщрака, а Минчев, посягайки към дръжката, рече:

— Ще ви помоля — не бързайте, не пипайте... И, разберете — нарушавам закона. Моля ви — никому ни дума... Никому!

Всички бяха започнали да се досещат, затова съгласно закимаха. И вратата се отвори...

Склад. Доста голям — поне трийсетина квадрата площ. Изпълнени с метални рафтове, а в центъра цяла грамада зелени сандъци. Веднага личеше — военни. А по рафтовете — оръжие. От пръв поглед се разпознаваха пушките, увити в промаслена хартия до приклада, автоматите с типичните познати от едно време очертания, струпаните пистолети от различни видове, до тях — ремъци, колани, каски, противогази, чанти...

— В сандъците патрони ли са? — попита с пресекващ глас Кръстев.

— И патрони има, и гранати. Ще ги видите — има патрони с пречупен кръст, още от войната...

— Отде това богатство? — попита Коста. Той не беше разговорлив, работата му като машинист на локомотив го беше направила малко саможив. Но пък имаше точен поглед и умееше бързо да решава в сложните ситуации, затова Кръстев го беше извикал в съвета...

Минчев се облегна на вратата и внимателно загледа хората, въртящи се буквално около оста си и опитващи се да обхванат всичко наведнъж...

— Помните ли, че едно време имаше доброволни отряди за помощ на граничарите? Студент бях още, когато ни викнаха една вечер с баща ми. Пред читалището ни въоръжиха — с пушки, разбира се. А на мен не дадоха, рекоха, че ми е рано. Вътре не сме влизали, но знаех, че някъде тук се пази оръжието, което трябваше да се раздаде на населението в случай на нужда. Тогава стояхме като външен пояс горе на Ястребец. Чак по обяд ни освободиха, върнахме оръжието, акцията

приключи... А после почнаха промените, граничарите ги магнаха, от всякъде прибраха оръжието. Само тук явно са пропуснали... Пък може и другаде... Но, когато станах кмет, преместих тук канцеларията и обиколих цялото читалище. Случайно открих склада. Нали видяхте — отваряш вратата и тя закрива другата. Ако не знаеш, няма да я намериш. Даже ключа ми бяха оставили, но явно никой не се е замислил за къде ли ще е той...

— И сега излиза, че това наше влизане е противозаконно... — отрони Корчо...

— Може — каза Мешо небрежно — А може и да не е... Идат врагове, с цветя ли да ги срещаме? И не го правим за себе си, няма да ходим на лов. За държавата, за народа, за нас си...

Кръстев се обади умислен:

— Добре звучи... И си прав... Ама да не забравяме къде живеем... Затова и аз ви моля — нито дума никому! Дори на жените...

— Особено на тях — каза твърдо Мешо, срещна погледа на каква Ирина и добави — Ама не всички са мъжки булки като тебе, како...

2.

Следващите два часа минаха в напрегнато съвещание. Преброиха намереното оръжие. 10 пушки, 6 автомата, 2 снайперски винтовки (Мешо веднага прибра едната, другата дадоха от уважение на Кръстев), 14 различни пистолета (сред тях и немски „Люгер“ от войната, получен от Киро, както и малък „Броунинг“, връчен на кака Ирина с молба засега да не го пипа, а сетне ще ѝ бъде всичко обяснено), над 50 гранати, от типа, наричан „яйцевидни“, десетина стари немски бомби с дървени дръжки, 40 противогаза, от които веднага се отказаха и върнаха на рафта, две леки картечници с пълнител отгоре, Мешо рече, че са „Брен“, чешко-английски...

— Не е лошо — каза Киро — Заранта нямахме нищо...

— Не е — съгласи се Милко — Ама ние какво видяхме... Ще успеем да удържим ония, но само ако ги изненадаме. А сега те знаят, че сме въоръжени и ги чакаме...

Минчев беше скептик:

— Отде знаят? Попаднали на трима ловци, после в селото стреляли по тях... Ами граница е, имат оръжие хората, страхуват се от бандити, стрелят...

— Алексата са го клали — може да е казал нещо. А може и веднага да са го убили... Но бай Стамат е мъчен. И надали е устискал. На думи всички сме силни, но издръжливостта си има граници. Така че сега ония със сигурност знаят няколко неща — взе думата Кръстев — В селото сме предупредени и ги чакаме. Имаме оръжие — ловни пушки, но оръжие...

Мешо го прекъсна:

— Оръжие, но ловни пушки...

— Така е — кимна Кръстев — И това си мислят. Не забравяйте, че те са добре въоръжени, което значи, че се отнасят високомерно към нас. Какви сме ние? Някакви селяни с ловни пушки... Които ще се разбягат при първия откос...

Настъпи тишина, после Дойно каза:

— Ами ако ги причакаме при долния мост? Не в Дядоколовата къща, а под нея? Таман преди да влязат в селото...

— Не става — обади се Коста — Де в къщата, де при моста — няма и двацет метра. Ще са нащрек...

Мешо и Милко като стари ловци и познавачи на околностите се спогледаха едновременно. После Мешо стана:

— А какво ще кажете за ловното?

— Пак ли? — изненада се Минчев...

— Не това, новото — поясни Мешо и Кръстев, който не помнеше за някакво друго ловно, веднага разбра идеята...

— Имало е Ловно стопанство едно време пак там, но на стотина метра към границата. Точно при стесняването на пътя. Още преди 1944 година са го изоставили — много близо е било до полосата. Тогава са вдигнали горялото...

— Чакай, чакай... — Минчев взе да се сеца — Има един извор отляво на пътя, полянка, даже стена е останала...

Сега всички взеха да се сецат. Ами да — старото ловно. Точно преди стесняването на пътя, до полянката с големия лесков храст. От там тръгваха две пътеки — лявата към Дивата клисура, а после към Змейова долина под селото. А дясната се виеше през Черната кория, та стигаше чак над селото, до горната чешма...

Място удобно за засада. И позволяващо да се изтеглят по двете пътеки до селото. Където, решиха, ще дадат окончателната битка...

Мешо се нае да организира засадата, Кръстев пое ръководството на групата, която щеше да се изтегли по западната пътека, докато братовчедите щяха да минат от изток. В селото трябваше да ги чакат Киро — единодушно избран за водач на хората там, и Коста, Дойно, Корчо — неочаквано посочен за шеф на отбраната на къщата на тъста му. Другите двама щяха да заемат по една къща от дясната страна на пътя...

А след това трябваше да се изтеглят постепенно към читалището. Кръчмата оставаше място за последната отбрана. Ранените — не им се говореше на тая тема, но трябваше, щяха да носят в горната махала, там имаше две къщи, купени от някакви граждани, които не бяха се появявали тук от есента. Здрави къщи, с каменни основи, разположени малко над пътя...

Минчев беше натоварен да убеди по-възрастните жени и мъже да заминат при близките си другаде... При това да им внуши никъде и при никого да не споменават защо са пристигнали...

Всички добре разбираха, че — погледнато строго — вършеха нарушение на закона. Но и знаеха — друг начин няма. Насреща си имаха бандити и убийци, зад гърба им бяха документи, закони, правила... Все безлични в една война неща...

А войната идеше...

3.

Оръжието пренесоха по домовете си в чанти или увито в дебели горни дрехи. Съселяни, близки — но по-добре малко хора да виждат какво става. Вярно, май нямаше човек, комуто да не се доверят, обаче се познаваха добре и знаеха дори кои са приказливците, готови за едната минута внимание да провалят всичко...

Първата вечер при старото ловно отидоха Мешо, Милко и Янко Левака. Той беше към трийсетте, завършил със зор автотранспортния в града, а сега работещ при Дойно като шофьор и помощник. Не беше женен — едно, че моми в селото не останаха, второ — и с жените си беше левак. Но пък беше бързак. Точно човек за свързка...

Мешо беше взел снайпера, Милко с калашник, Левака беше невъоръжен — неговата задача беше да предупреди селото...

За щастие, нощта мина спокойно, патрулните в селото също не забелязаха нещо. А на сутринта Минчев видя, че стъклото на външната врата на читалището е счупено и някой е проникнал в канцеларията му. До вратата върху мокета беше отпечатан ясен белег от непозната обувка — военен модел, с кабари. Каквато в селото нямаше. Явно беше идвал човек от юг, търсил нещо в кметския офис и заминал си незабелязано...

А това можеше да стане само по Козята пътека над Черната кория. Стръмна, опасна, избягвана от местните, водеща право на юг...

Оказа се, че все пак някой е минал от там...

И Мешо легна да спи веднага след връщането си от поста. Когато Кръстев го потърси, той само отвори око и каза:

— Даскале, лягайте да спите, защото нощеска ще е каквото ще е...

Денят беше топъл — лятото приближаваше. Илия изведе стадото, но хората не тръгнаха по познатите си дела. Определените да носят оръжие се прибраха по домовете си и легнаха да спят. Повечето, обаче, тръгнаха с Минчев към старото ловно, нарамили брадви, канджи, лопати, мотики. Чакаше ги нелека работа. С тях отидоха и Дойно,

Красьо и Петър Влашкия, въоръжени с автомат и две пушки, а сам Минчев препаса пистолет. Така — за всеки случай...

Привечер се върнаха — изморени, нямащи желание за приказки, а и кръчмата него ден продаваше само хляб и някои нужни неща — сол, захар, салами. Масите отпред бяха празни цял ден. Нямаше време за отдих, камо ли за обсъждане на ставащото. Идеше буря, а идваща буря не се коментира. Времето е нужно за друго...

Пак по това време в читалището започнаха да се събират определените хора. Всички в тъмно облекло, с по една бяла лента на всеки ръкав за отлика, някои нахлупили каски, други не разчитащи на тая защита, стегнати с войнишките колани, метнали на рамо чанти — кой с гранати, кой с патрони...

Първа потегли групата на Мешо — съвсем по военно. Отпред Милко и Танас с автомати в ръка, на петдесетина метра назад останалите. Сред тях Ангел и Кирил Долненеца с „Брен“-ките в ръце. И двамата бяха служили в кашимерията като картечари на отделение, бързо усвоиха новите за тях машини, вече умело боравеха с оръжията. Дадоха им за помощници Левака и Ванко Големия, наричан така заради ниския си ръст...

Половин час по-късно тръгна и групата на Кръстев — осем души, сред които имаше две жени. Кака Ирина и Каролина, жената на даскала. Взеха ги като санитарки, но и двете бяха препасали пистолети...

До мястото стигнаха бързичко — още беше светло. Мешо разположи хората си във вид на дъга, прати Милко и Танас на горния край на полянката, останалите се маскираха сред храстите. И сам провери откъм пътя какво се вижда. Изглежда остана доволен, поне ако се съди по веселата псувня, която изтърси и която стигна чак до жените в тая тиха вечер...

Кръстев заемаш десния фланг — удобно за изтегляне по пътеката. Над главата му се беше устремил към небето голям бор, а на няколко метра започваше дивия лесков храст. Удобно място, затова там оставиха жените...

И тогава заваля...

Планински пролетен дъжд. Лек, ситен, постоянен, набиващ се като карфички в кожата...

— Даскале, сега ще стане пързалка — рече Мешо, дошъл да огледа и тая позиция. Даскал, даскал — ама друго си е да се проверяват работите му. Е, остана доволен — ни жените, ни шестимата се виждаха дори от пет метра разстояние...

— Пързалка ли?

— Плочите на пътя са бая изгладени от времето, а шумата от есента не е баш изгнила. Та ще се напои всичко и ония ще се носят като балеринки...

Кръстев присви очи:

— И ние...

— И ние, ама чак когато тръгнем назад. А дотогава се надявам, че ще сме намалили ония поне наполовина... — оптимистично рече Мешо...

Даскалът изхъмка — не се разбра одобрително ли, скептично ли, но си помисли, че ей такива като Мешо са ставали едно време хайдушки войводи. Недотам образован, недотам културен, недотам любезен, но обичащ природата, живота, познаващ и дреболиите на тоя живот тук... И умеещ да вижда малко напред. Не векове, не епохи, а просто да предвижда час, два, три, ден в бъдещето. То повече и не му беше нужно...

Мешо отиде на левия фланг, Кръстев сложи винтовката върху сухия клон до бора, метна отгоре ѝ винтягата и зачака...

4.

В селото беше тихо. До мръкване. Тогава из уличките почнаха да се чуват припалвани мотори, а след това фарове се отправиха на север. Един чифт, втори... Първата кола беше на Милото. Той се канеше да тръгне още по обяд, когато разбра какво са намислили съселяните му, но Мешо го изгледа с кръвожаден поглед и изръмжа нещо, което Милото си преведе веднага. Ясно беше, че той шантавия ще го заколи, ако тръгне преди мръкване. И затова през деня прибъгваше до колата, пренасяше ценни, според жена му, вещи, подготвяше старата таратайка за път. Недалечен — до областния град бяха петдесетина километра, ама... Знаеш ли какво може да ти погоди тая машина...

Намери време да отиде до Горната махала и, скрит зад камара камъни, да набере дъщерята. Тя живееше в столицата, мъжът ѝ беше някакъв в прокуратурата. Успя да се свърже с нея, разказа ѝ за проблема — очаквало се нощес да бъдат нападнати от мигранти, тия шантавите от селото щели да се съпротивяват, даже оръжие намерили, те с майка ѝ тръгват по залез, ако може да им осигури превоз от областния град, защото с тая кола няма да стигнат до столицата...

Дъщерята отначало прие думите му спокойно — нямаше високо мнение за баща си от детските години още, после изглежда се посъветва с мъжа си и започна да го разпитва. Чуваше се как някой ѝ суфлира, но това даже зарадва Милото — щом такъв сериозен човек като зетя се интересува, значи работата е важна и той ще услужи на държавата... Пък може после да го направят кмет на селото — вместо тоя либерал Минчев...

И Милото разказа всичко, което беше научил тия дни — за патрулите, за престрелката, за убитите, за минаванията на границата от братовчедите. Особено голямо удоволствие изпита, че ще вземе някой мерки срещу Мешо, когото много мразеше, но от когото още повече се боеше...

Та Милото пръв пална колата и избяга. Последваха го още неколцина. Минчев виждаше и чуваше какво става, но не мръдна от масата пред кръчмата. Не може всички да са герои, не може даже да са

отговорни и смели хора. Смелите първи се втурват в боя и обикновено първи загиват. Знаеше много добре, че явно неговите предци не са били от първите. Иначе надали щеше да се появи на бял свят. Нямаше от кого...

А оцеляваха здравомислещите — тоест, страхуващите се. Които преценяваха всяка своя стъпка и постъпка, които мислеха издълбоко — не за своята чест и морал, а за семейството, за рода, за задължението си да отгледат деца...

Останалото за тях са някакви облаци и мъгли, нереални изкривявания на нормалността. Нормалното е тук — може да се пипне, да се изяде, да се облече...

Така че — нормалните хора се спасяваха...

Мина покрай първите къщи, където вече бяха заели позиции определените. Киро даже беше сложил автомата върху една обърната маса, наредил наоколо си стари шкафове и пейки, направил си цял бункер. Корчо си избра собствената къща и от малкото прозорче на тавана оглеждаше наоколо си на 180°. Под него се виеше римският път, а пушката сочеше точно към последния завой, откъдето до селото имаше нейде към 200 метра. Така се бяха разположили и Дойно, и Коста — на високо, удобно виждащи всичко, държащи под прицел пътя и малките поляни край селото...

Минчев тръгна из селото. Навсякъде тъмни прозорци и тишина... Хората се бяха укрили по мазетата, ловците стискаха пушките и се надяваха да не допрат до тях, само в читалището две жени деряха чаршафи в подготовка за кървавата работа, която ги очакваше...

В кръчмата светеше газен фенер — Тинка тъкмо се канеше да тръгва. Беше приготвила казан с чорба, струпала двајсетина хляба на масата в центъра, изсипала сандъче със стари метални лъжици. Битката си е битка, ама не се знае колко ще продължи. А човек огладнява...

Минчев разбра — всичко е за сметка на Дойно. То нямаше и кой друг да плаща, таман седмица оставаше до пенсиите, а кметството пари нямаше. Но... Планинец си беше Дойно, макар кръчмар. Най-напред направи нещо за другите, после мисли за ползи. В случая голямата полза щеше да бъде оцеляването...

После Минчев мина и край дома си, но не се отби. Защо? Жена му и дъщерята бяха в Горната махала, в къщата на Пешо Техника, с чиято жена бяха близки. Пешо също остана там — нямаше бойно оръжие за всички. Но обеща ако стане нещо /хич не му се искаше да е така, но.../ да слезе с двуцевката в читалището — все ще се намери работа и за него...

Заобиколи горната чешма, погледна към пустата пътека, излизаща от Черната кория — от там трябваше да се появи Мешо с групата си, сетне се спусна пак на пътя и отиде в читалището...

Където спря на вратата. Голямото фоайе беше пълно с народ. Тия, които смяташе, че са по мазетата, бяха се събрали тук. С дебели връхни дрехи, с чанти, в които се виждаха пластмасови бутилки и кутии — явно с храна, а мъжете с ловни пушки и брадви. Даже един беше направил от селската коса си копие — закрепил острието като продължение на дръжката...

Минчев не каза нищо. И какво да каже? Никой не искаше да е сам, търсеха сила в обединението. Някак си страхът намалява, когато има други край теб...

И си с някакво оръжие в ръка...

Отдалеч се чу дълъг картечен откос...

Почна се...

СЕДМА ГЛАВА

1.

Всъщност, първият изстрел беше на Мешо. И свали водача на групата...

Нападателят се появи малко след залез. Отпред се движеше нещо като разузнавателен патрул — десетина души, стъпващи леко и тихо, разгърнали се, доколкото им позволяваше тесния път — по двама на фланга, останалите във верига...

От високото се видя и основната част от бандата. Поне седемдесет — осемдесет души, всички въоръжени с леко огнестрелно оръжие. В края на колоната няколко човека носеха големи тръби, увити в платница, а след тях тихо бръмчаха три джипа, в които макар и трудно — имаше луна, но облаците често я закриваха, се виждаха стърчащи нагоре цилиндри...

Мешо се страхуваше само от едно — да не би някой от войскарите му да се стресне и открие огън отдалеч. Само кинжална стрелба в упор даваше шанс за успех. А започнеше ли престрелка... Тук бяха двайсетина човека, още толкова с ловно оръжие в селото — срещу поне пет пъти повече вече воювали, с опит, насъскани към плячката бандити?

Но хората издържаха. Кръстев следеше през оптичския мерник човека, който с леки движения се разпореждаше в челото на колоната, после се сети, че Мешо със сигурност си е избрал тази мишена и потърси друг. Нарочи си висок дебелак, който водеше отпред, вдигаше ръка, сочеше на главатаря някъде надясно, към пътеката, започваща на стотина метра нагоре по склона...

От мястото си виждаше само Ангел и Левака. Първият беше заел позиция зад две рухнали на кръст стари дървета, леко опираше вече рамо до приклада на картучницата, а с лявата ръка правеше знаци на помощника си да не шава. Левака седеше, кръстосал крака, държеше един пълнител, а пред себе си беше поставил чанта с патрони — щеше да се наложи да зарежда пълнители по време на боя, намериха само пет за двете картучници...

После Мешо стреля...

Главатарят се гътна настрани и зашава с ръце и крака. Или умираше, или се опитваше да се изтегли настрани. Но никой не го гледаше вече. Защото гората изригна...

Кръстев за пръв път стреляше по човек, но натисна спусъка леко и спокойно. Насреща му нямаше хора — това бяха престъпници, терористи, въоръжени убийци, дошли, за да отнемат досегашния му живот и да прекъснат евентуалния бъдещ... Високият рухна на колене, после падна по очи. Но и него никой не погледна. Ангел спокойно въртеше картечницата по дъгата, от другата страна Кирил Долненеца вършееше из обърканата, хаотично мяткаща се тълпа, трещяха карабините, Милко и Танас в упор косяха пред себе си...

Но това продължи само минута...

Тълпата се втурна назад, бързо се пръсна из гората, започнаха да долитат куршуми иззад големите дървета. А от позицията си Кръстев видя как единият цилиндър върху джипа се наклони и се чу гръм — почти небесен. Мината се пръсна назад, но ония в джипа се събраха над цилиндъра и започнаха да се прицелват. Коего му даде възможност да стреля. Избра този, дето ръкомахаше и се навеждаше към някакъв уред върху цилиндъра. Убитият се смъкна, мястото му зае друг, Кръстев презареди, но в това време втора мина полетя към тях. А после и от другите два джипа стреляха, гранатометите, извадени от платницата влязоха в действие, стана почти невъзможно да се вдигне глава...

Мешо погледна през подготвената амбразура — два камъка, дървесен ствол, купчина пръст, даваща му възможност почти безопасно да наблюдава. Бандитите действаха опитно. Някой беше поел командването, а може и да беше истинският главатар, той отпред да е бил само водач на авангарда. Важното беше, че ония се организираха и насочиха огъня на автоматичните си оръжия към двата фланга, към картечниците...

Пръв не издържа Ангел. Дотича при Мешо и викна:

— Убиха Левака... Аз къде да ида?

Мешо нямаше време да скърби за младия човек, просто посочи на Ангел скалата до трите борики:

— И бий по цел! Патроните са малко...

После се появиха Милко и Танас. Мешо вече ги чакаше — виждаше как куршумите блъскат около позициите им и се надяваше да

помнят указанията: открият ли те, сменяй мястото...

— Бате... — само рече Милко...

Мешо стреля по един непредпазливо надникнал бандит, не го улучи, но го накара да се свие на земята, после посочи нагоре:

— Нашата група — по пътеката. Ти и Танас оставате последни, там, зад трите камъка. Като дойда аз — към селото...

Притича при Кръстев, свивайки се импулсивно при свистенето на куршумите, веднъж се просна, когато някъде наблизо се пръсна мина. Кръстев беше на мястото си, видя го и посочи назад, където така Ирина и жената на даскала мъкнеха някого:

— Удариха Благо...

— Даскале, изтегляйте се... И — по плана...

Сетне се завъртя и хукна приведен нагоре...

Кръстев свирна, четиримата от групата му го чуха и притичаха, както се бяха уговорили. Огледа ги — мръсни, мокри, но с един особен пламък в очите. Можеха да се бият, знаеха го вече...

— Пешо, Румене, вземете от жените Благо. Удариха го... Ние с Гената ще сме последни, вие двамата — обърна се към Валентин и Димо — тичайте след тях, да ги смените, че той си е тежичък...

Хората се затичаха надолу, после изчезнаха в лесковия храст, зад който започваше пътеката. Кръстев и Генати се огледаха, стреляха по веднъж — някакъв се надигаше и беше удобна мишена, после ги последваха... Отзад се пръсна мина — точно на място, но със закъснение...

2.

Стрелбата под селото беше кратка. Минчев погледна часовника си — надали и десет минути се водеше боят. После изведнъж спря. Само от покрива на читалище се ронеха капки вода, но групата под козирката не им обръщаше внимание...

Далеч на север се чуваше заглъхващ рев на автомобил. Още с първите изстрели Климент и Шората, както викаха на Михо Стратиевия, потеглиха към областния град. Да, кметът беше изпратил електронна поща със съобщение, че са нападнати, после звънна и по телефона, но по-друго си е някой лично да разказва и подбутва ония там. А Климент си беше напорист човек, инат, още в училище влизаше в спорове даже с Кръстев...

После видяха от север да се задават тичащи мъже. Веднага познаха първия — Милко. След него тичаха трима, носейки нещо като чувал, на десетина метра бяха още неколцина, а завършваха групата Мешо с винтовката, Ангел и Кирил с картечниците. Бяха се спуснали от пътеката и сега бързаха да заемат местата си според плана...

Малко след тях от уличката се зададоха хората на Кръстев. Той беше последен, внимателно се оглеждаше, махна с ръка на Минчев...

Жените видяха най-после какъв е тоя чувал и заплакаха наедно. Милко изръмжа с пресипнал глас, после се прокашля:

— Внесете го вътре, де... Има и ранен...

Минчев се обърка. Той беше реалист човек, знаеше, че при наличие на оръжие ще има убити и ранени, но сега... И кого ще обвинят? Който е дал оръжието... Ах, защо трябваше да разкрива тайната си... Но вече беше късно...

Мешо като че усети мислите му:

— Какво, кмете, уплаши ли се? То си е за страх... Война водим, ей... — после викна към жените — Хайде, стига! Убиха Левака, Благо е ранен... И още ще има тая ноц... Вие искате да лягаме на дръвника кротки ли?

Даскалът усети, че е време да се намеси:

— Чакай малко, чакай... Жени, моля за тишина...

Постепенно шумът затихна. Кръстев огледа стотината човека, натъпкали се във фойето...

— Първо, да се приготвим за следващия бой... Мешо, вземай нашите хора и отивайте по къщата. Двама да останат...

И сам избра нужните:

— Лазаре, бягай в Таньовата къща. От там се вижда идеално пътеката. Ти си с пистолет, вземи и Сандето. За свързка. Филипе, вие с бай Весо тичайте у Долненци. Наблюдавате източната пътека и предупреждавате, ако видите някого...

Сетне погледна към отдалечаващата се в дъжда група на Мешо и Милко. Премести поглед към хората във фойето. Жени, няколко грохнали старци, десетина все още здрави мъже, но останали без оръжие, кмета...

— Кмете, прибери хората в залата. Прозорците й са на изток, няма скоро да се стреля от там. Левака... Оставете го тук... Благо къде е?

— Тука — викна от кметската стая Пармаков — Нека лежи, кракът му е само жилнат, ама ръката не ми харесва...

— Добре, добре... Докторе, пригответи се за още ранени. И вземи там още две-три булки, ей баба Мара — разбира от билки, Копривненката...

Минчев го спря.

— А аз?

— Какво ти? Нали ти казах — прибери хората и чакайте...

— И аз съм мъж, няма тук да стоя...

— Минчев, Пармаков също е мъж, четирима мъже пратих да пазят фланговете, двама мъже вече са в областния град, та да предупредят какво става... Всеки си има място...

Кметът погледна пистолета, който беше пъхнал в колана и стана:

— Идвам с теб...

Кръстев мълчаливо кимна. Прав беше Минчев — за себе си. Но нищо, нека има още един стрелец...

3.

Времето беше спряло...

Хората заеха позиции — кой на прозорците, кой в таванските помещения, кой в мазе, кой в плевня... И чакаха... Мешо, станал неизбран началник на отбраната, вече два пъти обиколи всички, даже успя да отиде до наблюдаващите пътеките. Навсякъде тишина и спокойствие... Нервно спокойствие...

Някъде завари селяните да прещракват затворите на карабините и ги смъмри. Но малко така — служебно. Колкото да не си играят, че и бели стават...

Иначе и той беше изнервен. Хайде, де — тия защо се бавят?

— Много ли са? — престаши се най-после да попита Минчев. Досега си траеше, защото някак си като страхлив му звучеше подобен въпрос, но после се сети, че е кмет, все пак, трябва да е наясно с обстановката...

— Някъде стотина видях — рече Кръстев. Той беше седнал на стария дървен стол в къщата на дядо Кольо, леко прикрит зад големия шкаф, говореше, без да се обръща, а очите му шареха по края на гората долу...

— Не са малко... — въздъхна Минчев...

— Не бяха малко — каза Кръстев — Двайсетина поне оставихме там. Ранени, убити... Ще ги забавят, ще ги задържат. Пък и за уплах си е да видиш кръв и трупове, когато си мислил, че си непобедим, че имаш насреща си някакви селяндури, а то...

Ангел се понадигна от мястото си. Картечницата беше поставил върху масата, сам се беше разположил върху овехтелите завивки на леглото, а зад гърба му новият помощник Марко слагаше патрони в диска...

— Нарушихме всякакви правила — каза Ангел — По филмите викат, предупреждават, искат враговете да се предадат... А ние — направо...

— Що? Съжаляваш ли ги? — сепна се Минчев...

— Кмете, кмете... Иронизирам, кмете... Иронизирам, защото не сме на кино. Ако бяхме ги предупреждавали, можеше да лежим вече долу на поляната... Не сме на кино, кмете... Или тях, или те нас...

— Което не означава, че няма да повторят — Кръстев вдигна ръка и настъпи тишина...

— Ангеле, погледни вляво... До оня бряст...

Ангел внимателно се вгледа в тъмнината и усети — не видя, просто усети, че някой се е изправил до старото дърво и гледа насам. Към тях ли, към заглъхналото и потънало в тъмнината село ли, но беше човек...

— Да не е някой наш? — попита Марко, оставил пълнителя и също виращ се в мрака...

— И какво ще чака там? — попита даскала — Време беше...

Вдигна винтовката, прицели се внимателно, пресметна разстоянието и стреля...

Фигурата изчезна, а от гората се чу трясък, олово зашиба по покрива и стените, нещо се блъсна в тавана...

— Само по прицел — извика Кръстев — Изчакай...

— Не бързам — изръмжа Ангел, леко надничайки през прозореца...

От съседните къщи се чуха няколко изстрела, автоматен откос рязна ухото, но скоро всичко затихна. Старите казармени навици се връщаха, хората усещаха, че няма смисъл да стрелят напосоки, изчакваха враговете да тръгнат през крайселската ливада...

Минчев беше извадил пистолета и го стискаше с изпотена длан. Искеше да стреля, да направи нещо, но да не чака...

Кръстев го усети...

— Минчев, изчакваме... Нямаме много патрони, а ония са хем добре въоръжени, хем имат скорошен опит...

Кметът кимна послушно, макар че в тъмната стая нямаше кой да го види...

Някъде над римския път отекна самотен изстрел. По всяка вероятност някой беше зърнал непредпазлив противник. Дали го улучи — не се разбра, тъй като гората пак се озъби. И пак откъм селото се чуха само два-три изстрела в отговор...

— Одъртахме, ама помним... — викна Ангел — Има заповед, изпълняваш, не се правиш на дървен философ...

— И като се сетя за моята казарма... — каза Кръстев в настъпилата тишина... — Абе, гадост беше... Ама се научих да издържам на студ, на труд, на тъпотии... Много е полезно, после цял живот ми служеше това търпение пред дебилите...

— При нас беше същата работа — каза спокойно Ангел — „Черните полкове“, знаеш... Днес не бих издържал, ама тогава успях. Отделно, че и картечницата овладях. Ей го — де да знаеш кога ще ти потрябва...

Настъпи тишина...

А после ония се хвърлиха напред...

4.

От селото се разнесоха изстрели, изтрещяха няколко гранати и бомби, понякога се чуваше пукотевицата на пистолетите. После всичко затихна...

Минчев се огледа. В стаята всички бяха невредими — Ангел слагаше нов пълнител, Кръстев внимателно следеше през мерника стихналата гора отсреща, Марко зареждаше друг пълнител и го вдигна нагоре, за да привлече вниманието на картечаря. Патроните свършваха...

Някой внимателно се изкачваше по стълбата отзад. Свой беше — нямаше как бандит да мине между двете къщи незабелязано. Но, за всеки случай, Минчев насочи пистолета към вратата и спря да повтаря „Пет... пет... пет...“ Сети се — броеше изстреляните патрони...

На вратата се почука и Милко каза:

— Даскале, аз съм, Милко...

— Влизай — рече Кръстев...

Милко се вмъкна малко на верев, подпря автомата на рамката, после се отпусна върху стола до стената...

— Изтеглиха се... А бате е ранен... Та да дойдеш при него, имал нещо да каже...

Кръстев кимна на Ангел, оня разбра — поема командването тук. После се обърна към кмета:

— Минчев, май е време да видиш какво става по света, ще идва ли помощ, какво да правим...

Външната стълба беше прогизнала от дъжда. Над нея покривът зееше на няколко места и водата се стичаше на поточета отгоре. Каменните плочи на пътя се пързалиха, върху някои от тях блестяха малки локвички. Приведени притичаха през улицата, после през двата комшулука отсреща, излязоха на горната уличка и, стремейки се да вървят тихо, минаха под асмите на стария дом на дядо Мавро. Тук се бяха настанили братовчедите, за да им е по-удобно, тук сътвори своята бойна позиция Мешо...

Къщата беше ъглова, с два стари прозореца на долния етаж — целият от камък, а вторият беше тухлен. Тук се бяха събрали няколко човека — с два автомата, две бойни карабини и една снайперска винтовка, че и двама бомбохвъргачи. Къщата беше точно на ската, със силен замах човек можеше да метне килограмов камък чак в средата на каменистата площ пред долната чешма. И Милко беше извикал якичките си приятели Гената и Румен с тази цел...

Сега всички бяха заети. Гасяха пожара в задната част на къщата, където беше попаднала мина. Всъщност, тия мини бяха страшни само с трясъка си. Сред каменните къщи и огради, на неравната селска територия, те можеха да поразят само при пряко попадение. Но засега, слава Богу, подобен точен изстрел нямаше...

И, все пак, куршум беше улучил Мешо. Точно в дясното рамо. Изглежда беше голям калибър, рамото се виждаше, че е натрошено, ръката висеше безпомощно. Пармаков тъкмо го превързваше и настойчиво убеждаваше да го занесат в читалището...

— А, даскалът дойде... Да му кажа нещо и тръгваме... — покорно се съгласи Мешо...

Кръстев видя колко е бледен и разбра защо е извикан.

— Даскале, ставаш войвода — каза в своя шантав стил Мешо — Мислех да сложа братовчеда, ама той иска да стреля, не ще да командва. А само ти можеш да задържиш нещата. Щото си е за паника...

— Какво става? — сдържано попита Кръстев...

— Трима убити... И няколко сме ранени... Сега пренасят всички в читалището, а там ще стане една... Бе, жени...

Кръстев погледна през тесния прозорец. Гората мълчеше, не се виждаше никой и по поляната. Макар и тъмно, очертаваха се няколко паднали пред селото, а две черни фигури бавно отпълзваха към дърветата...

— И аз ще дойда с теб — каза той. Пармаков беше завършил превръзката, Милко сложи две дъски на пода, Кръстев му каза да се махне — остава тук, защото не се знае какво идва, после още трима вдигнаха дъските и бавно заслизаха надолу...

Пак така — покрай зидовете, през комшулук, приведени пред читалището, стигнаха до големия портал. Наблизо беше паднала мина, та навред по земята блестяха парченца стъкло. Във фойето бяха

положили върху дюшеци петимата убити досега, а в стаята на кмета кака Ирина и жените превързваха двама леко ранени. Минчев се промъкна вътре, измърмори някакви извинения и седна на компютъра. Странно, но имаше интернет. Той трака по клавиатурата, внимателно прочете отговора, пак затрака. И накрая извика Кръстев...

— Даскале, смаян съм...

Някой от града, представящ се като дежурен в областната управа, нареждаше да се спре „конфликта“, да се установят връзки с „бежанците“ и да се изчакат решения от столицата...

— Абе, тия луди ли са? Посред нощ ще водим преговори с бандити, нахлули на наша територия... И заплашват, че ако не спрем — ще ни дадат под съд...

— За какво? — смая се кака Ирина...

— Предизвикваме международен конфликт...

Кръстев не се изненада. Очакваше подобни удари. Ония в града не бяха нападнати в дома им, не бяха застрашени от диви банди, не рискуваха живота си и тоя на близките. Можеха да разсъждават с големи думи, да се наслаждават на стройни нищонеказвания, да се чувстват недосегаеми...

А пред селото имаше поне петдесетина въоръжени и обучени акинджии...

И хората тук — макар почти всички пенсионери, взели-дали от живота, нямаха намерение да влизат кротко като овце в кланица...

— Нещо нашите хора да са се обаждали? — попита той за Климент и Шората, които вече би трябвало да са в града...

— Звъннаха по мобилния — каза кака Ирина, оставена и за свързка тук — Стигнаха полицията, разказали, наредили им да пишат показания...

— Показания?

— Направо казано, Климент беше бесен. Личало си, че не им вярват, смятали ги едва ли не за пияни — макар да ги мирисали и установили, че изобщо не миришат на спирт...

— Остава да чакаме — въздъхна Кръстев.

Тръгна из селото. Трудно беше в тъмнината да не стъпи в локва или да не се плъзне по калта, но се движеше до оградите предпазливо, та няколко пъти се хваща за камъните им. Отби се дори при наблюдателите в началото на двете пътеки. Там беше тихо, хората

чуваха стрелбата, стискаха пистолети и искаха да се включат. Няма да стоят далеч цяла нощ, я... И се наложи Кръстев да им обяснява каква важна задача изпълняват, да ги убеждава да изчакат — идва и техният ред...

А той идваше. Явно ония познаваха района и, след двете челни атаки, щяха да тръгнат в обход. Тази мисъл го затормози и той не издържа. Прати помощника на Филип до Милко — Ангел с картечницата да отиде при тях. И помощникът на Лазар се втурна да доведе Кирил на горната пътека. Ако ония тръгнат — а беше сигурен в това — две картечници ще ги посрещнат. Патроните намаляваха, много малко останаха — и за автоматите, и за пушките, но... Но само с точен огън можеха да отблъснат бандата. Поне до заранта...

А после трябваше — трябваше! — да дойде помощ...

ОСМА ГЛАВА

1.

При Милко бяха се събрали десетина души и, на мътната светлина на газен фенер, разглеждаха непознат, странен човек. Кръстев се зачуди кой е пък тоя, но бързо разбра — насреща му е един от бандитите. Беше полуседнал, сгънал крак в кървав крачол, пленилите го бяха превързали раната отгоре-отгоре, а сега го гледаха с интерес и се чудеха какво да правят...

— Разгеле — рече облекчено Милко — Таман щях да пратя някой да те търси. Ей го, даскале, един от ония. Стигнал почти до Корчовата къща, а после се объркал и се опитал през градината да изпъззи при своите. Корчо го видял и... Абе, домъкна го...

Кръстев обърна внимание на разкървавената уста на пленника.

— Бихте ли го?

— За какво? — засегна се Милко — Ако трябва — ще го гръмнем, ама за какво да го бием?

— Аз го хласнах — рече Корчо, до тоя момент стоящ полускрит зад другите — Бе, мъкна го, крия се да не ме ударят неговите, а тоя се опита да ме души. И му цапнах един приклад...

Кръстев мълчаливо огледа пленения. Неиде над трийсетака, невисок, но якичък, късо постриган, с малко кепи на главата, без мустаци, обаче с рунтава неголяма брада. Същински муджахед, както ги показваха по телевизията...

— Опитах се да го разпитам — каза Милко — Ама не съм добре с езиците. Батко говори и някакъв арабски, аз съм с един френски — нали бая време работих там. Но съм си още на „здравей — здрасти“...

Кръстев седна на малкото столче пред пленника. После започна на английски:

— Вие сте пленник. Но не сте с военни права. Вие сте задържан като престъпник, нарушил границата и опитал се да убие и ограби български граждани. Ако искате адвокат — може и да потърсим. Но нямате никакви права по Женевската конвенция, ако вашите хора тръгнат пак да убиват, ще сме принудени да ви разстреляме. Няма как да охраняваме пленени бандити... Разбирате ли ме?

Онзи гледаше безстрастно, свил устни и вперил поглед в тъмния прозорец зад даскала. А той стана и каза някак неопределено:

— Не разбира... Значи — изведете го и го разстреляйте. Няма полза от него...

Хората го гледаха недоумяващо — Кръстев говореше на английски. Но пък пленникът се сепна и вдигна глава:

— Мистър, нямате право... Аз съм военнопленник... Боец от нашата армия...

— Коя е тая „армия“? — попита Кръстев.

— На демократичната съпротива срещу властта у нас...

— Което нас изобщо не ни засяга. И тук не е „у вас“. Намирате се в чужда държава, нарушили сте свещените ѝ граници, убивали сте нейни граждани...

Пленникът сведе глава. Помълча и каза:

— Умеете да убеждавате... Питайте... Но — дайте гаранции за живота ми...

— Някой да дава гаранции за моя живот? За живота на мирните хора, които нападнахте? — рязко изсъска Кръстев — Гаранции... Гаранцията е една — да разгоним бандата ви. Тогава вече с теб може да се заемат държавните органи. Те карат по закон... Ние — според обстоятелствата. А в момента не са добри тия обстоятелства. Насреща ни има организирана банда, въоръжена, хищна...

Пленникът започна да говори бързо, едва ли не задъхвайки се, понякога гълтайки края на думите, понякога спирайки за миг да потърси забравен термин или описание...

После Кръстев каза на Милко:

— Затворете го долу, в мазето. Превържете го пак. И го дръжте — ще ни потрябва...

Когато Милко се върна, Кръстев беше пратил вече за Киро и Минчев, та направиха бързо съвещание...

Даскалът разказа всичко, което е научил. Бандата е от близо сто човека. Именно те са нападнали кошарите, пак те са крали животни от крайморските села. Повечето в нея са ислямисти, воювали в Сирия и Йемен, сега тръгнали към Европа. Водачът им е боеви командир от гражданската война срещу Асад. Опитен е, бивш офицер. Убитият вечерта е бил негов помощник, също бивш офицер. Оръжието са получили направо в селото. Кой ги снабдява — пленникът не знае, но

са европейци, говорещи отлично арабски. Целта на похода също не им е обяснявана. Казали им, че трябва да нападнат селото, да го задържат два дни. Който каквото намери — може да го вземе. Жените също са техни...

Тук Милко се изсмя — въпреки драматичната ситуация. Но и как да не се смее — най-младата жена в селото беше трийсетинагодишна и още вечерта замина за града. Останаха все баби...

Кръстев го погледна недоволено, но после и той се засмя...

— Ами навик, бе Милко... При всички агресори е така...

Сетне погледна хората в стаята...

— Това е... Намалели са поне с трийсетина души, но няма да се откажат. На командирите им е добре платено, за да задържат този път два дена... Защо? Нямам представа. Май си е провокация, но с каква цел? Комшиите надали ще искат нашето село. Прекалено шумно и нагло е. Значи някой друг иска нещо. И е готов да плати много за това...

— Тоест, — рече Киро — нашата цел е обратната. Да не мърдаме...

— Именно — кимна Кръстев — Мислехме да се изтегляме назад, да задържаме селото част по част... Явно ще трябва да се бием за всеки двор и дом...

Милко се надигна:

— Даскале, патроните са малко. Само с героизъм не става. Та — аз тръгвам долу, при разклона. Ще потърся патрони, надявам се да са все още там убитите...

— А аз ще попъльзя из тия отпред — стана Киро — Само кажете на нашите, че съм там, да не ме гръмне някой...

2.

Двамата се завърнаха живи и здрави. Но не и с очакваната плячка. Милко беше попаднал на забравен убит и прибрал три пълнителя, Киро пропъзъл между няколко трупа долу, обаче носеше само стотина патрона. Пак добре, че бяха стандартни 7,62, та ставаха за картечниците...

После всичко отново замря...

Кръстев отиде до читалището. Никакви вести от града. Никой не отговаряше нито на електронната поща, нито на телефоните. Пешо техника отиде до горната махала, пробва с неговата специална уловячка, както викаше на системата си, но и там тишина...

Хората в читалището бяха се укротили. Даже сълзите на близките на убитите засъхваха. Идеше последен бой, а после... А после не се знаеше какво ще е. И дали, както пишеше в старите книги, живите нямаше да завиждат на мъртвите...

Но, въпреки униетието, десетината неангажирани мъже — все много възрастни или болни, стискаха в ръце кой нож, кой брадвичка. И чакаха...

Примирението понякога води до храброст...

Въоръжените и помощниците им бяха отново на позиция. Никому не се додремваше даже. Патроните преброени, възможните цели огледани, пътищата и подходите към селото под око...

И тогава загърмя...

Минчев беше отново пред компютъра, когато първата мина се взриви на площадчето. Ударът го отхвърли заедно със стола, оцелелите стъкла на прозореца се изсипаха. Пармаков тъкмо разговаряше с един ранен и буквално седна на пода. Кое то може би го спаси — няколко свистящи парчета се забиха в стената над леглото...

Втората мина попадна точно в къщата на Корчо. Избухна пожар, отвътре като разтревожени мравки заизскачаха хората. Някои, обаче, не можаха — Кръстев добре видя, че двамина бяха изнесени и положени под старата круша до портата. Убити...

После пламна още една къща — в горната махала. И нов взрив размята плочите на покрива на друга къща — Милковата. Но, за щастие, добре се видя как Милко и хората му изтичаха навън и се пръснаха около каменната ограда...

А сетне започна атаката...

Минчев не запомни нищо от нея... Стреля, стреля, смени пълнителя, отново стреля. Със сигурност удари един — видя как след изстрела закриволичи като заек и падна по очи. Никой не го вдигна — атакуващите тичаха напред и все напред. Когато отгоре им заваляха бомби. Кръстев нареди — всичко в действие. Разбираше — не отблъснат ли тая атака, край. А иначе — имаха шанс...

Нападателите налягаха, после започнаха бавно да се изтеглят назад...

И тогава се разнесе зверски вой от двете страни на селото. Ония атакуваха по пътеките. Точно срещу двете картечници, които зейнаха насреща им. И ги заляха с олово...

А неколцината стрелци можеха да убиват на воля — бандитите излизаха точно пред горящата къща и се виждаха на длан...

После всичко свърши...

Останаха няколко трупа пред долната чешма, цяла камара над читалището, където излизаха двете пътеки... И хората в селото...

Отново победители...

Навън ставаше по-светло, над Ястребец по облаците плъзнаха първите слънчеви лъчи, дъждът спря...

3.

— Даскале, — каза Милко — Даскале...

Кръстев изстена и отвори очи. Лежеше на дюшек върху горната площадка до кръчмата. Наоколо се щураха десетина човека, неколцина съсредоточено ядяха нещо от тенекиени паници, две баби замятаха чаршаф над главата на неподвижно тяло върху палет, един мъж — Дойно беше, позна го въпреки опушеното лице, внимателно носеше жена към читалището долу. Жената го прегърна здраво през врата и Кръстев осъзна, че Тинка. Тя трябваше да е в кръчмата при кухнята, но явно и там бяха попаднали куршуми или мини...

До Голямата чешма лежаха по очи неколцина, с вдигнати до главите ръце. Отдалеч, та и с размътено съзнание, даскалът разбра, че са от бандата. Над тях горд с автомат в ръка стоеше Корчо, а върху чешмата беше седнал Ангел с картечницата, насочена страховито към групата...

Болеше го всичко. Започна да се сеца. Куршумите го застигнаха тук — когато пресичаше на бегом пътя. Искаше да види как са хората в читалището след спирането на огъня. Да, да — огънят внезапно спря. И той се блъсна тогава в нещо. Боляха го гърдите, наболяваше го кракът...

Изви поглед — беше замотан в няколко ленти от чаршафи под мишниците, а кракът беше направо превърнат в бинтована греда...

— Пармаков се е престарал — промърмори той...

— Не е Пармаков... Убиха го в читалището — каза Милко — Ние с Каролина те превързахме. Колкото можахме...

Кръстев се смръщи. И от болка, и от съзнанието, че не само Пармаков е мъртъв...

— Какви са загубите ни?

— Не сме броили, а има и хора, дето още се крият...

Кръстев го погледна:

— Още?

— Даскале, бандата се махна. Не успяха нощта, като видяха слънцето — избягаха... Като вампири...

— Ами ако хитруват? — Кръстев се надигна на левия лакът, но пак му се завъртя главата и се отпусна...

— Няма... Батко отиде към старото ловно с няколко човека. И едната картечница взе...

— Мешо нали е ранен?

Милко се ухили.

— Мигар можеш го задържа... Закуцука, взе на баба Мара дебелия бастун и отиде... Ей сега дотича Румен — ония вече са минали границата... И още нещо...

Милко вдигна пред очите му нож в кания. С дръжка от еленов рог, здрав, хубав нож. Ножът на бай Стамат...

— Кой?

— Няма как да го питаме. Беше убит на пътя. Видях ножа и го познах. Получил си е, значи, заслуженото... Ама много бързо...

Кръстев се опита да огледа наоколо. Виждаше червения покрив на читалището, както и надигания се лек дим над него. Виждаше къщите — уж същите, но някак си променени. На места дуварите бяха разбити, другаде се виждаха дупки в земята. Една къща догаряше към долния край, още две видях, че са с разнебитени втори етажи...

Само римският път стоеше непокътнат — яките плочи, вечната трева, пробиваща си път между тях, каменната канавка отстрани...

— Даскале, — рече Милко — можеш ли да приказваш? С тия при чешмата трябва да поговорим...

Кръстев видя, че от горния край се появяват армейски коли, спират, от тях изскачат военни и се пръскат из селото...

— Тия при чешмата не са вече важни — каза той — Има кой да говори с тях... А и ние трябва да поприказваме с тоя и оня... Важен разговор! Много важен... И май друг преводач ще ни трябва...

4.

Пролетта се развихряше сред цвят и зеленина. Както винаги, както векове наред...

Малкото селско гробище се разшири. Някои мъртви бяха закарани за погребение далеч из страната, по новите места на децата и внуците им. Но се появиха и нови жители. Сред тях дори млади хора...

Идеята на Минчев за паметник при Голямата чешма не се осъществи. В града му обясниха, че международното положение, добросъседските отношения, политкоректността и другите нови ценности не позволяват подобна обида към комшиите и техните важни и скъпи гости...

Пак селото беше в центъра на новините няколко дни. Пак се изсипаха прокурори, следователи, журналисти. Пак питаха и разпитваха, а някои хора — Минчев, Кръстев, Мешо, Милко, Корчо, бяха викани с призовки в града... Намереното в стария склад оръжие предадоха. Както и захвърленото от бандитите. Е, почти всичкото... И не съвсем...

После всичко затихна. Някой някъде реши, че не бива да се вдига шум, че и други ще последват примера на селяните, че въоръжен народ е винаги опасен. За всяка власт...

И оставиха на мира селото. Селото на стария римски път...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.